

KODEKS POSTĘPOWANIA CYWILNEGO

ORZECZNICTWO
PIŚMIENNICTWO

Tom III

Jacek Gudowski

**GUDI
LEX**

KODEKS POSTĘPOWANIA CYWILNEGO

ORZECZNICTWO
PIŚMIENNICTWO

Tom III

Orzecznictwo Sądu Najwyższego z lat 1918–2020
oraz piśmiennictwo z lat 1830–2020,
dotyczące Kodeksu postępowania cywilnego
lub zachowujące ścisły związek z jego przepisami

Jacek Gudowski

Zamów książkę w księgarni internetowej

profinfo.pl
księgarnia internetowa

**GUDI
LEX**

Stan prawny na 15 maja 2020 r.

Wydawca
Małgorzata Stańczak

Redaktor prowadzący
Joanna Tchorek

Opracowanie redakcyjne
Violet Design Wioletta Kowalska

Ta książka jest wspólnym dziełem twórcy i wydawcy. Prosimy, byś przestrzegał przysługujących im praw. Książkę możesz udostępnić osobom bliskim lub osobiście znanym, ale nie publikuj jej w internecie. Jeśli cytujesz fragmenty, nie zmieniaj ich treści i koniecznie zaznacz, czyje to dzieło. A jeśli musisz skopiować część, rób to jedynie na użytek osobisty.

prawolubni

SZANUJMY PRAWO I WŁASNOŚĆ
Więcej na www.legalnakultura.pl
POLSKA IZBA KSIĄŻKI

© Copyright by Wolters Kluwer Polska Sp. z o.o., 2020

© Copyright by Jacek Gudowski, 2020

ISBN 978-83-8187-752-7

Dział Praw Autorskich
01-208 Warszawa, ul. Przyokopowa 33
tel. 22 535 82 19
e-mail: ksiazki@wolterskluwer.pl

księgarnia internetowa www.profinfo.pl

Pamięci dr. Jana Niejadlika,
sędziego sądów tarnowskich i krakowskich,
sędziego Sądu Najwyższego w latach 1977–1991,
mojego Patrona, Nauczyciela i Mistrza,
poświęcam

SPIS TREŚCI

Wykaz skrótów	23
Przedmowa	31
Co to jest GUDI-LEX i jak z niego korzystać	41
Ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego	47
TYTUŁ VI	
Postępowanie	49
DZIAŁ IV	
Orzeczenia	49
Rozdział 1	
Wyroki	49
Oddział 1	
Wydanie wyroku	49
Art. 316. [Podstawa rozstrzygnięcia]	49
Art. 317. [Wyrok częściowy]	62
Art. 318. [Wyrok wstępny]	66
Art. 319. [Ograniczenie odpowiedzialności pozwanego]	75
Art. 319 ¹ . [Wskazanie waluty, w jakiej ma być spełnione świadczenie]	78
Art. 320. [Rozłożenie świadczenia na raty]	79
Art. 321. [Zakaz wyrokowania ponad żądanie]	83
Art. 322. [Zasądzenie odpowiedniej sumy]	102
Art. 323. [Zasada bezpośredniości]	111
Art. 324. [Narada]	112
Art. 325. [Sentencja wyroku]	120
Art. 326. [Ogłoszenie wyroku]	132
Art. 327. [Pouczenie co do sposobu i terminów zgłoszenia wniosku o doręczenie wyroku z uzasadnieniem oraz wniesienia środków zaskarżenia; doręczenie wyroku z urzędu]	137
Art. 327 ¹ . [Elementy uzasadnienia wyroku]	141
Art. 328. [Wniosek o doręczenie wyroku z uzasadnieniem]	169
Art. 329. [Termin sporządzenia pisemnego uzasadnienia wyroku]	180
Art. 330. [Podpisanie uzasadnienia]	181

Art. 331.	[Doręczenie wyroku z uzasadnieniem]	184
Art. 331 ¹ .	[Wygłoszenie uzasadnienia i utrwalenie go za pomocą urzędnika rejestrującego dźwięk albo obraz i dźwięk]	185
Art. 332.	[Związanie wyrokiem; umorzenie postępowania wskutek cofnięcia pozwu]	186
Oddział 2		
Natychmiastowa wykonalność wyroków		188
Art. 333.	[Nadanie wyrokowi rygoru natychmiastowej wykonalności]	188
Art. 334.	[Rygor natychmiastowej wykonalności zależny od zabezpieczenia]	190
Art. 335.	[Niedopuszczalność orzeczenia rygoru natychmiastowej wykonalności]	191
Art. 336.	[Obowiązywanie rygoru natychmiastowej wykonalności]	191
Art. 337.	[Wygaśnięcie natychmiastowej wykonalności]	191
Art. 338.	[Uchylenie lub zmiana wyroku]	192
Oddział 3		
Wyroki zaoczne		194
Art. 339.	[Przesłanki pozytywne]	194
Art. 340.	[Wydanie wyroku zaocznego w następstwie niestawienia się pozwanego na rozprawę; negatywna przesłanka wydania wyroku zaocznego]	199
Art. 341.	[Zastrzeżony wyrok zaoczny]	200
Art. 342.	[Uzasadnienie wyroku zaocznego]	201
Art. 343.	[Doręczenie wyroku zaocznego]	202
Art. 343 ¹ .	[Brak zdolności sądowej, procesowej, brak organu – uchylenie wyroku zaocznego]	203
Art. 344.	[Sprzeciw od wyroku zaocznego]	204
Art. 345.	[Następstwa wniesienia sprzeciwu od wyroku zaocznego]	209
Art. 346.	[Zawieszenie lub uchylenie rygoru natychmiastowej wykonalności]	209
Art. 347.	[Ponowne rozpoznanie sprawy]	210
Art. 348.	[Koszty]	212
Art. 349.	[Cofnięcie sprzeciwu]	212
Oddział 4		
Sprostowanie, uzupełnienie i wykładnia wyroków		213
Art. 350.	[Sprostowanie wyroku]	213
Art. 350 ¹ .	[Wniosek o sprostowanie wyroku złożony jedynie dla zwłoki w postępowaniu]	225
Art. 351.	[Uzupełnienie wyroku]	226
Art. 352.	[Wykładnia wyroku]	236
Art. 353.	[Bieg terminu do wniesienia środka zaskarżenia]	241

Rozdział 1a	
Nakazy zapłaty	242
Art. 353 ¹ . [Nakaz zapłaty]	242
Art. 353 ² . [Odpowiednie stosowanie]	242
Rozdział 2	
Postanowienia sądu	243
Art. 354. [Postanowienie]	243
Art. 355. [Postanowienie o umorzeniu postępowania]	244
Art. 356. [Postanowienia wpisywane do protokołu]	258
Art. 357. [Uzasadnianie i doręczanie postanowień]	258
Art. 358. [Związanie postanowieniem]	264
Art. 359. [Zmiana okoliczności sprawy]	266
Art. 360. [Skuteczność postanowień]	269
Art. 361. [Odpowiednie stosowanie przepisów o wyrokach]	270
Art. 362. [Odpowiednie stosowanie do zarządzeń]	270
Art. 362 ¹ . [Odpowiednie stosowanie do postanowień referendarza]	271
Rozdział 3	
Prawomocność orzeczeń	272
Art. 363. [Warunki prawomocności]	272
Art. 364. [Stwierdzenie prawomocności]	277
Art. 365. [Zakres związania]	278
Art. 366. [<i>Res iudicata</i>]	297
DZIAŁ V	
Środki odwoławcze	330
Rozdział 1	
Apelacja	330
Art. 367. [Dopuszczalność apelacji; skład orzekający]	330
Art. 368. [Wymagania apelacji]	360
Art. 369. [Właściwość sądu; termin wniesienia apelacji]	377
Art. 370. (uchylony)	385
Art. 370 ¹ . (utracił moc)	385
Art. 371. [Przedstawienie akt sądowi drugiej instancji]	385
Art. 372. (uchylony)	386
Art. 373. [Odrzucenie apelacji przez sąd drugiej instancji]	386
Art. 373 ¹ . [Doręczenie odpisów apelacji pozostałym stronom; termin wniesienia odpowiedzi na apelację]	405
Art. 374. [Rozpoznanie sprawy na posiedzeniu niejawnym]	406
Art. 375. [Wyznaczenie rozprawy]	406
Art. 376. [Brak obowiązku stawiennictwa stron na rozprawie]	407
Art. 377. [Sprawozdanie]	407
Art. 378. [Granice zaskarżenia]	408
Art. 379. [Nieważność]	428
Art. 380. [Rozszerzenie zakresu rozpoznania]	490

Art. 381.	[Prekluzja dowodowa]	500
Art. 382.	[Podstawa orzeczenia sądu drugiej instancji]	518
Art. 383.	[Rozszerzenie żądania]	539
Art. 384.	[Zakaz reformationis <i>in peius</i>]	548
Art. 385.	[Oddalenie apelacji]	556
Art. 386.	[Inne rozstrzygnięcia]	557
Art. 387.	[Uzasadnienie]	592
Art. 387 ¹ .	[Obowiązek zawiadomiania o zmianie miejsca zamieszkania]	606
Art. 388.	[Wstrzymanie wykonania zaskarżonego orzeczenia]	606
Art. 389.	[Zwrot akt sądowi pierwszej instancji]	609
Art. 390.	[Przedstawienie zagadnienia prawnego Sądowi Najwyższemu]	609
Art. 391.	[Odpowiednie stosowanie]	627
Art. 391 ¹ .	[Apelacja od wyroku stwierdzającego oczywistą bezzasadność powództwa]	629

Rozdział 1'

(uchylony)	629
Art. 392–393 ²⁰ . (uchylone)	629

Rozdział 2

Zażalenie	629	
Art. 394.	[Dopuszczalność zażalenia]	629
Art. 394 ¹ .	[Zażalenie do Sądu Najwyższego]	661
Art. 394 ^{1a} .	[Zażalenie do innego składu sądu pierwszej instancji] ...	673
Art. 394 ^{1b} .	[Sąd właściwy do rozpoznania zażalenia złożonego do Sądu Najwyższego oraz do innego składu sądu pierwszej instancji]	678
Art. 394 ² .	[Zażalenie do innego składu sądu drugiej instancji]	678
Art. 394 ³ .	[Zażalenie wniesione jedynie dla zwłoki w postępowaniu]	682
Art. 395.	[Przedstawienie zażalenia sądowi właściwemu do jego rozpoznania]	683
Art. 396.	[Wstrzymanie wykonania zaskarżonego postanowienia]	686
Art. 397.	[Skład sądu rozpoznającego zażalenie; sporządzenie uzasadnienia postanowienia kończącego postępowanie; odpowiednie stosowanie przepisów o postępowaniu apelacyjnym]	687
Art. 397 ¹ .	(uchylony)	690
Art. 398.	[Odpowiednie stosowanie przepisów do zarządzeń przewodniczącego]	690

DZIAŁ Va

Skarga kasacyjna	691	
Art. 398 ¹ .	[Dopuszczalność skargi kasacyjnej]	691
Art. 398 ² .	[Niedopuszczalność skargi kasacyjnej]	717

Art. 398 ³ .	[Podstawy skargi kasacyjnej]	770
Art. 398 ⁴ .	[Wymagania skargi kasacyjnej]	858
Art. 398 ⁵ .	[Termin do wniesienia skargi kasacyjnej]	886
Art. 398 ⁶ .	[Odrzucenie skargi kasacyjnej]	896
Art. 398 ⁷ .	[Odpowiedź na skargę kasacyjną]	929
Art. 398 ⁸ .	[Stanowisko Prokuratora Generalnego]	931
Art. 398 ⁹ .	[Przyjęcie do rozpoznania]	932
Art. 398 ¹⁰ .	[Skład Sądu Najwyższego]	944
Art. 398 ¹¹ .	[Rozpoznanie skargi kasacyjnej]	944
Art. 398 ¹² .	[Zawieszenie postępowania przed Sądem Najwyższym]	946
Art. 398 ¹³ .	[Granice rozpoznania skargi kasacyjnej]	946
Art. 398 ¹⁴ .	[Oddalenie skargi kasacyjnej]	963
Art. 398 ¹⁵ .	[Uwzględnienie skargi kasacyjnej]	966
Art. 398 ¹⁶ .	[Orzeczenie co do istoty sprawy]	973
Art. 398 ¹⁷ .	[Zagadnienie prawne]	976
Art. 398 ¹⁸ .	[Koszty procesu]	977
Art. 398 ¹⁹ .	[Odrzucenie pozwu, umorzenie postępowania]	977
Art. 398 ²⁰ .	[Związanie wykładnią]	978
Art. 398 ²¹ .	[Odpowiednie stosowanie przepisów o apelacji]	985

DZIAŁ Vb

Skarga na orzeczenie referendarza sądowego	988	
Art. 398 ²² .	[Wniesienie skargi na orzeczenie referendarza]	988
Art. 398 ²³ .	[Rozpoznanie skargi na orzeczenie referendarza]	991
Art. 398 ²⁴ .	[Odpowiednie stosowanie przepisów o zażaleniu]	992

DZIAŁ VI

Wznowienie postępowania	992	
Art. 399.	[Dopuszczalność wznowienia postępowania]	992
Art. 400.	[Niedopuszczalność skargi o wznowienie postępowania]	1005
Art. 401.	[Nieważność]	1006
Art. 401 ¹ .	[Niezgoda aktu normatywnego z Konstytucją]	1016
Art. 402.	(uchylony)	1023
Art. 403.	[Inne podstawy]	1023
Art. 404.	[Przestępstwo]	1045
Art. 405.	[Właściwość sądu]	1046
Art. 406.	[Odpowiednie stosowanie przepisów o postępowaniu pierwszoinstancyjnym]	1053
Art. 407.	[Termin do wniesienia skargi o wznowienie postępowania]	1056
Art. 408.	[Prekluzja]	1064
Art. 409.	[Wymagania skargi o wznowienie postępowania]	1067
Art. 410.	[Odrzucenie skargi o wznowienie postępowania]	1068
Art. 411.	(uchylony)	1076
Art. 412.	[Ponowne rozpoznanie sprawy]	1076
Art. 413.	[Wyłączenie sędziego]	1082

Art. 414.	[Wstrzymanie wykonania wyroku]	1082
Art. 415.	[Zwrot spełnionego lub wyegzekwowanego świadczenia, przywrócenie stanu poprzedniego]	1083
Art. 416.	[Niedopuszczalność dalszego wznowienia]	1087
Art. 416 ¹ .	[Postanowienia niekończące postępowania w sprawie]	1088
DZIAŁ VII		
(uchylony)		1088
Art. 417–424.	(uchylone)	1088
DZIAŁ VIII		
Skarga o stwierdzenie niezgodności z prawem		
prawomocnego orzeczenia		
Art. 424 ¹ .	[Dopuszczalność skargi]	1089
Art. 424 ^{1a} .	[Wyłączenie skargi]	1116
Art. 424 ^{1b} .	[Odszkodowanie]	1116
Art. 424 ² .	[Legitymacja Prokuratora Generalnego i Rzecznika Praw Obywatelskich]	1116
Art. 424 ³ .	[Ograniczenie wielokrotności skargi]	1117
Art. 424 ⁴ .	[Podstawy skargi]	1117
Art. 424 ⁵ .	[Treść skargi]	1118
Art. 424 ⁶ .	[Termin wniesienia]	1129
Art. 424 ⁷ .	[Przedstawienie akt Sądowi Najwyższemu]	1131
Art. 424 ⁸ .	[Odrzucenie skargi]	1131
Art. 424 ⁹ .	[Odmowa przyjęcia skargi]	1133
Art. 424 ¹⁰ .	[Granice rozpoznania]	1134
Art. 424 ¹¹ .	[Rozstrzygnięcia]	1134
Art. 424 ¹² .	[Odpowiednie stosowanie przepisów o skardze kasacyjnej]	1136
TYTUŁ VII		
Postępowania odrębne		
DZIAŁ I		
Postępowanie w sprawach małżeńskich		
Rozdział 1		
Przepisy ogólne		
Art. 425.	[Rodzaje spraw]	1137
Art. 426.	[Pełnomocnictwo szczególne]	1141
Art. 427.	[Wyłączenie jawności]	1142
Art. 428.	[Skutki nieusprawiedliwionego niestawiennictwa strony]	1142
Art. 429.	[Środki przymusu wobec strony]	1143
Art. 430.	[Zakaz przesłuchiwania]	1144
Art. 431.	[Czynności dyspozytywne strony; podstawy wydania wyroku zaocznego]	1144

Art. 432.	[Obligatoryjne przesłuchanie stron]	1145
Art. 433.	[Treść protokołu]	1146
Art. 434.	[Wywiad środowiskowy]	1147
Art. 434 ¹ .	(uchylony)	1147
Art. 435.	[Skuteczność wyroku]	1147

Rozdział 2

Sprawy o rozwód i o separację	1148	
Art. 436.	[Skierowanie do mediacji]	1148
Art. 437–438.	(uchylone)	1152
Art. 439.	[Niedopuszczalność powództwa wzajemnego i odrębnej sprawy]	1152
Art. 440.	[Zawieszenie postępowania]	1153
Art. 441.	[Postępowanie dowodowe]	1154
Art. 442.	[Uznanie żądania pozwu]	1157
Art. 443.	(uchylony)	1159
Art. 444.	[Roszczenia alimentacyjne małżonka]	1159
Art. 445.	[Niedopuszczalność wszczęcia sprawy o alimenty]	1159
Art. 445 ¹ .	[Niedopuszczalność wszczęcia sprawy dotyczącej władzy rodzicielskiej]	1161
Art. 445 ² .	[Skierowanie do mediacji]	1162
Art. 445 ³ .	[Odpowiednie stosowanie przepisów o kontaktach z dzieckiem]	1164
Art. 446.	[Umorzenie]	1164

Rozdział 3

Inne sprawy	1166	
Art. 447.	[Kurator w sprawie o unieważnienie małżeństwa]	1166
Art. 448.	[Powództwo prokuratora o unieważnienie małżeństwa]	1167
Art. 449.	[Pozycja prokuratora]	1167
Art. 450.	[Postępowanie w razie śmierci jednego z małżonków] ...	1168
Art. 451.	[Odpowiednie stosowanie]	1168
Art. 452.	[Zniesienie wspólności majątkowej]	1168

DZIAŁ II

Postępowanie w sprawach ze stosunków między rodzicami a dziećmi	1170	
Art. 453.	[Rodzaje spraw]	1170
Art. 453 ¹ .	[Zdolność procesowa rodziców]	1173
Art. 454.	[Powództwo prokuratora]	1173
Art. 454 ¹ .	[Wyjątki w sprawach o ustalenie lub zaprzeczenie ojcostwa, macierzyństwa, o ustalenie bezskuteczności uznania ojcostwa]	1175
Art. 455.	[Niestawiennictwo strony]	1175
Art. 456.	[Postępowanie w razie śmierci jednej ze stron]	1175
Art. 456 ¹ .	[Zawiadomienie mężczyzny]	1177
Art. 457.	[Pozycja prokuratora]	1177
Art. 458.	[Odpowiednie stosowanie; wyjątki]	1178

DZIAŁ IIa

Postępowanie w sprawach gospodarczych	1179
Art. 458 ¹ . [Zakres stosowania przepisów o postępowaniu w sprawach gospodarczych; stosowanie przepisów o innych postępowaniach]	1179
Art. 458 ² . [Sprawy gospodarcze]	1185
Art. 458 ³ . [Obowiązek wskazania adresu poczty elektronicznej powoda]	1217
Art. 458 ⁴ . [Udzielanie pouczeń stronie niezastępowanej przez profesjonalnego pełnomocnika procesowego]	1217
Art. 458 ⁵ . [Obowiązek powołania wszystkich twierdzeń i dowodów w pozwie lub odpowiedzi na pozew]	1218
Art. 458 ⁶ . [Rozpoznanie sprawy z pominięciem przepisów o postępowaniu w sprawach gospodarczych]	1224
Art. 458 ⁷ . [Przekazanie sprawy innemu właściwemu sądowi]	1224
Art. 458 ⁸ . [Zmiana przedmiotu roszczenia w toku postępowania]	1225
Art. 458 ⁹ . [Umowa dowodowa]	1225
Art. 458 ¹⁰ . [Dopuszczenie dowodu z zeznań świadków]	1227
Art. 458 ¹¹ . [Ograniczenie możliwości wykazywania czynności strony w inny sposób niż dokumentem]	1227
Art. 458 ¹² . [Obciążenie kosztami procesu w następstwie zaniechania próby dobrowolnego rozwiązania sporu]	1227
Art. 458 ¹³ . [Tytuł zabezpieczenia]	1228

DZIAŁ III

Postępowanie w sprawach z zakresu prawa pracy i ubezpieczeń społecznych	1229
--	------

Rozdział 1

Przepisy ogólne	1229
Art. 459. [Rodzaje spraw]	1229
Art. 460. [Zdolność sądowa i procesowa]	1254
Art. 461. [Właściwość sądu]	1261
Art. 462. [Organizacje pozarządowe, inspektorzy pracy]	1266
Art. 463. (uchylony)	1268
Art. 464. [Niedopuszczalność odrzucenia pozwu]	1268
Art. 465. [Pełnomocnik pracownika lub ubezpieczonego]	1273
Art. 466. [Zgłoszenie powództwa do protokołu]	1278
Art. 467. [Wezwanie do usunięcia braków pisma wszczynającego postępowanie]	1278
Art. 468. (uchylony)	1280
Art. 469. [Czynności dyspozytywne stron]	1280
Art. 470. [Reprezentacja pozwanego]	1289
Art. 471. [Termin posiedzenia]	1289
Art. 472. [Wezwanie do przedstawienia dokumentów]	1289
Art. 473. [Wyłączenie stosowania ograniczeń dowodowych]	1290

Art. 474.	(uchylony)	1292
Art. 475.	[Grzywna]	1292
Art. 475 ¹ .	[Wyłączenie stosowania]	1292
Art. 476.	[Definicje]	1292

Rozdział 2

Postępowanie w sprawach z zakresu prawa pracy	1323
Art. 477. [Wezwanie z urzędu do udziału w sprawie]	1323
Art. 477 ¹ . [Roszczenia alternatywne]	1324
Art. 477 ^{1a} . [Rozpoznanie żądania zobowiązania pracodawcy do wydania świadectwa pracy jako żądanie ustalenia uprawnień do otrzymania świadectwa pracy]	1332
Art. 477 ^{1b} . [Treść i znaczenie prawne wyroku uwzględniającego żądanie zobowiązania pracodawcy do wydania lub sprostowania świadectwa pracy]	1332
Art. 477 ² . [Rygor natychmiastowej wykonalności; obowiązek dalszego zatrudnienia]	1332
Art. 477 ³ –477 ⁵ . (uchylone)	1333
Art. 477 ⁶ . [Natychmiastowa wykonalność wyroku zasądzającego świadczenie]	1333
Art. 477 ⁷ . [Wyłączenie stosowania]	1334
Art. 477 ^{7a} . [Wyłączenie możliwości zawieszenia postępowania na wniosek Bankowego Funduszu Gwarancyjnego]	1334

Rozdział 3

Postępowanie w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych	1334
Art. 477 ⁸ . [Właściwość sądu]	1334
Art. 477 ⁹ . [Odwołanie od decyzji organów rentowych]	1338
Art. 477 ¹⁰ . [Wymagania formalne]	1343
Art. 477 ¹¹ . [Strony]	1345
Art. 477 ¹² . [Niedopuszczalność zawarcia ugody ani poddania sporu pod rozstrzygnięcie sądu polubownego]	1351
Art. 477 ¹³ . [Zmiana decyzji przez organ rentowy]	1352
Art. 477 ¹⁴ . [Rozstrzygnięcia sądu]	1353
Art. 477 ^{14a} . [Przekazanie do ponownego rozpoznania bezpośrednio organowi rentowemu]	1359
Art. 477 ¹⁵ –477 ¹⁶ . (uchylone)	1362

DZIAŁ IV

Postępowanie w sprawach o naruszenie posiadania	1362
Art. 478. [Zakres badania]	1362
Art. 479. [Niedopuszczalność powództwa wzajemnego]	1368

DZIAŁ IVa

Postępowanie w sprawach z zakresu ochrony konkurencji i konsumentów oraz w sprawie praktyk nieuczciwie wykorzystujących przewagę kontraktową	1369
---	------

Rozdział 1	
(uchylony)	1369
Art. 479 ¹ –479 ²⁷ . (uchylone)	1369

Rozdział 2	
(uchylony)	1369
Art. 479 ²⁸ . [Sąd ochrony konkurencji i konsumentów]	1369
Art. 479 ²⁹ . [Strony; uczestnicy; pełnomocnicy]	1373
Art. 479 ^{29a} . (uchylony)	1373
Art. 479 ³⁰ . [Wstrzymanie wykonania decyzji]	1373
Art. 479 ^{30a} . [Możliwość zawarcia ugody w sprawie odwołania do sądu ochrony konkurencji i konsumentów; elementy ugody]	1374
Art. 479 ^{30b} . [Zawieszenie postępowania przez sąd ochrony konkurencji i konsumentów]	1375
Art. 479 ^{30c} . [Zatwierdzenie ugody w sprawie odwołania do sądu ochrony konkurencji i konsumentów]	1375
Art. 479 ^{30d} . [Umorzenie postępowania w zakresie objętym zatwierdzoną ugodą w sprawie odwołania do sądu ochrony konkurencji i konsumentów]	1376
Art. 479 ^{30e} . [Zniesienie kosztów postępowania zatwierdzającego ugodę w sprawie odwołania do sądu ochrony konkurencji i konsumentów]	1376
Art. 479 ^{30f} . [Stosowanie w postępowaniu apelacyjnym przepisów dotyczących ugody w sprawie odwołania do sądu ochrony konkurencji i konsumentów]	1376
Art. 479 ³¹ . (utracił moc)	1376
Art. 479 ^{31a} . [Rozstrzygnięcia]	1377
Art. 479 ³² . [Zażalenie na postanowienie Prezesa Urzędu]	1378
Art. 479 ³³ . [Ochrona tajemnicy przedsiębiorstwa]	1378
Art. 479 ³⁴ . (utracił moc)	1380
Art. 479 ³⁵ . [Skarga kasacyjna]	1380

DZIAŁ IVb	
(uchylony)	1380
Art. 479 ³⁶ –479 ⁴⁴ . (uchylone)	1380
Art. 479 ⁴⁵ . [Rejestr klauzul niedozwolonych]	1380
Art. 479 ⁴⁵ . (uchylony)	1381

DZIAŁ IVc	
Postępowanie w sprawach z zakresu regulacji energetyki	1381
Art. 479 ⁴⁶ . [Właściwość sądu]	1381
Art. 479 ⁴⁷ . [Odwołanie]	1383
Art. 479 ⁴⁸ . [Czynności Prezesa Urzędu]	1383
Art. 479 ⁴⁹ . [Wymogi odwołania]	1383
Art. 479 ⁵⁰ . [Strony]	1383
Art. 479 ⁵¹ . [Pełnomocnik Prezesa Urzędu]	1384
Art. 479 ⁵² . [Wstrzymanie wykonania decyzji]	1384

Art. 479 ^{52a} . [Dopuszczalność zawarcia ugody w sprawie odwołania do sądu ochrony konkurencji i konsumentów]	1384
Art. 479 ⁵³ . [Rozstrzygnięcia]	1384
Art. 479 ⁵⁴ . (uchylony)	1384
Art. 479 ⁵⁵ . [Odpowiednie stosowanie]	1384
Art. 479 ⁵⁶ . [Skarga kasacyjna]	1385

DZIAŁ IVd

Postępowanie w sprawach z zakresu regulacji

telekomunikacji i poczty	1385
Art. 479 ⁵⁷ . [Właściwość sądu]	1385
Art. 479 ⁵⁸ . [Odwołanie]	1386
Art. 479 ⁵⁹ . [Czynności Prezesa Urzędu]	1386
Art. 479 ⁶⁰ . [Wymogi odwołania]	1387
Art. 479 ⁶¹ . [Strony]	1387
Art. 479 ⁶² . [Pełnomocnik Prezesa Urzędu]	1388
Art. 479 ⁶³ . [Wstrzymanie wykonania decyzji]	1388
Art. 479 ^{63a} . [Dopuszczalność zawarcia ugody w sprawie odwołania do sądu ochrony konkurencji i konsumentów]	1388
Art. 479 ⁶⁴ . [Rozstrzygnięcia]	1388
Art. 479 ⁶⁵ . (uchylony)	1389
Art. 479 ⁶⁶ . [Zastosowanie przepisów do zażaleń]	1389
Art. 479 ^{66a} . [Odpowiednie stosowanie]	1389
Art. 479 ⁶⁷ . [Skarga kasacyjna]	1389

DZIAŁ IVe

Postępowanie w sprawach z zakresu regulacji transportu kolejowego ....

Art. 479 ⁶⁸ . [Właściwość sądu]	1390
Art. 479 ⁶⁹ . [Odwołanie]	1391
Art. 479 ⁷⁰ . [Czynności Prezesa Urzędu]	1391
Art. 479 ⁷¹ . [Wymogi odwołania]	1391
Art. 479 ⁷² . [Strony]	1391
Art. 479 ⁷³ . [Pełnomocnik Prezesa Urzędu]	1391
Art. 479 ⁷⁴ . [Wstrzymanie wykonania decyzji]	1392
Art. 479 ^{74a} . [Dopuszczalność zawarcia ugody w sprawie odwołania do sądu ochrony konkurencji i konsumentów]	1392
Art. 479 ⁷⁵ . [Rozstrzygnięcia]	1392
Art. 479 ⁷⁶ . (uchylony)	1392
Art. 479 ⁷⁷ . [Zastosowanie przepisów do zażaleń]	1392
Art. 479 ^{77a} . [Odpowiednie zastosowanie]	1392
Art. 479 ⁷⁸ . [Skarga kasacyjna]	1392

DZIAŁ IVf

Postępowanie w sprawach z zakresu regulacji

rynku wodno-kanalizacyjnego	1393
Art. 479 ⁷⁹ . [Właściwość sądu ochrony konkurencji i konsumentów]	1393

Art. 479 ⁸⁰ . [Wniesienie odwołania od decyzji organu regulacyjnego; odrzucenie odwołania]	1393
Art. 479 ⁸¹ . [Przekazanie odwołania sądowi; uwzględnienie odwołania przez organ regulacyjny przed przekazaniem odwołania sądowi]	1394
Art. 479 ⁸² . [Wymagania dla odwołania od decyzji organu regulacyjnego]	1394
Art. 479 ⁸³ . [Strony postępowania]	1394
Art. 479 ⁸⁴ . [Pełnomocnik organu regulacyjnego]	1394
Art. 479 ⁸⁵ . [Wstrzymanie wykonania decyzji]	1394
Art. 479 ^{85a} . [Dopuszczalność zawarcia ugody w sprawie odwołania do sądu ochrony konkurencji i konsumentów]	1395
Art. 479 ⁸⁶ . [Rozstrzygnięcia sądu]	1395
Art. 479 ⁸⁷ . [Zażalenie na postanowienie organu regulacyjnego]	1395
Art. 479 ⁸⁸ . [Dopuszczalność wniesienia skargi kasacyjnej]	1395

DZIAŁ IVg

Postępowanie w sprawach własności intelektualnej	1396
---	------

Rozdział 1

Przepisy ogólne	1396
Art. 479 ⁸⁹ . [Zakres stosowania przepisów działu]	1396
Art. 479 ⁹⁰ . [Sąd właściwy]	1397
Art. 479 ⁹¹ . [Zakres zastosowania innych przepisów Kodeksu postępowania cywilnego]	1398
Art. 479 ⁹² . [Brak związania postanowieniem o przekazaniu sprawy]	1398
Art. 479 ⁹³ . [Zasądzenie w granicach uznania sędziowskiego]	1398
Art. 479 ⁹⁴ . [Zagrozenie naruszeniem]	1398
Art. 479 ⁹⁵ . [Okolicznosci uwzględniane przy stosowaniu środków dowodowych]	1399

Rozdział 2

Zabezpieczenie środka dowodowego	1399
Art. 479 ⁹⁶ . [Podmiotowy zakres stosowania przepisów o obowiązującym]	1399
Art. 479 ⁹⁷ . [Termin udzielenia zabezpieczenia środka dowodowego]	1399
Art. 479 ⁹⁸ . [Przesłanki udzielenia zabezpieczenia środka dowodowego]	1399
Art. 479 ⁹⁹ . [Elementy wniosku o zabezpieczenie środka dowodowego]	1400
Art. 479 ¹⁰⁰ . [Postanowienie w przedmiocie zabezpieczenia środka dowodowego]	1400
Art. 479 ¹⁰¹ . [Sposób zabezpieczenia środka dowodowego]	1401
Art. 479 ¹⁰² . [Wyznaczenie terminu wniesienia pozwu]	1401
Art. 479 ¹⁰³ . [Wykonanie postanowienia o zabezpieczeniu środka dowodowego]	1401

Art. 479 ¹⁰⁴ . [Kaucja na zabezpieczenie roszczeń]	1401
Art. 479 ¹⁰⁵ . [Odpowiednie stosowanie przepisów o postępowaniu zabezpieczającym]	1402

Rozdział 3

Wyjawienie lub wydanie środka dowodowego	1402
Art. 479 ¹⁰⁶ . [Żądanie wyjawienia lub wydania środka dowodowego]	1402
Art. 479 ¹⁰⁷ . [Elementy wniosku o wyjawienie lub wydanie środka dowodowego]	1402
Art. 479 ¹⁰⁸ . [Odpowiedź pozwanego]	1402
Art. 479 ¹⁰⁹ . [Skutki uwzględnienia żądania]	1403
Art. 479 ¹¹⁰ . [Zażalenie na postanowienie w przedmiocie wyjawienia lub wydania środka dowodowego]	1403
Art. 479 ¹¹¹ . [Wyjawienie lub wydanie dokumentów bankowych, handlowych lub finansowych]	1403

Rozdział 4

Wezwanie do udzielenia informacji	1404
Art. 479 ¹¹² . [Stosowanie przepisów dotyczących obowiązanego]	1404
Art. 479 ¹¹³ . [Wezwanie do udzielenia informacji o pochodzeniu i sieciach dystrybucji towarów lub usług skierowane do naruszającego]	1404
Art. 479 ¹¹⁴ . [Wezwanie do udzielenia informacji o pochodzeniu i sieciach dystrybucji towarów lub usług skierowane do innego podmiotu]	1405
Art. 479 ¹¹⁵ . [Zakres przedmiotowy wezwania do udzielenia informacji o pochodzeniu i sieciach dystrybucji towarów lub usług]	1405
Art. 479 ¹¹⁶ . [Elementy wniosku o udzielenie informacji]	1406
Art. 479 ¹¹⁷ . [Czynności przed wyznaczeniem posiedzenia]	1406
Art. 479 ¹¹⁸ . [Skutki uwzględnienia wniosku o udzielenie informacji]	1406
Art. 479 ¹¹⁹ . [Zażalenie na postanowienie w przedmiocie udzielenia informacji]	1406
Art. 479 ¹²⁰ . [Posiedzenie niejawne w celu ustnego wyjaśnienia udzielonych informacji]	1407
Art. 479 ¹²¹ . [Obowiązek zwrotu kosztów i wydatków związanych z udzieleniem informacji]	1407

Rozdział 5

Powództwa szczególne	1407
Art. 479 ¹²² . [Dopuszczalność powództwa wzajemnego]	1407
Art. 479 ¹²³ . [Wymogi formalne pozwu wzajemnego]	1408
Art. 479 ¹²⁴ . [Związanie sądu podstawą prawną unieważnienia lub stwierdzenia wygaśnięcia prawa]	1408
Art. 479 ¹²⁵ . [Zakres stosowania przepisów Prawa własności przemysłowej]	1408

Art. 479 ¹²⁶ . [Żądanie udzielenia informacji skierowane do Prezesa Urzędu Patentowego Rzeczypospolitej Polskiej]	1408
Art. 479 ¹²⁷ . [Zawieszenie postępowania z urzędu]	1409
Art. 479 ¹²⁸ . [Przesłanie prawomocnego wyroku unieważniającego prawo lub stwierdzającego wygaśnięcie prawa do Urzędu Patentowego Rzeczypospolitej Polskiej]	1409
Art. 479 ¹²⁹ . [Powództwo o ustalenie, że działania nie stanowią naruszenia praw własności intelektualnej]	1409

DZIAŁ V

Postępowanie nakazowe i upominawcze	1410
--	------

Rozdział 1

Przepisy ogólne	1410
Art. 480. (uchylony)	1410
Art. 480 ¹ . [Przesłanki wydania nakazu zapłaty]	1410
Art. 480 ² . [Treść nakazu zapłaty; termin zaspokojenia roszczenia; doręczenie nakazu zapłaty]	1414
Art. 480 ³ . [Wniesienie środka zaskarżenia od nakazu zapłaty]	1417
Art. 480 ⁴ . [Wydanie nakazu zapłaty]	1420
Art. 481–484. (uchylone)	1420

Rozdział 2

Postępowanie nakazowe	1420
Art. 484 ¹ . [Wniosek o wydanie nakazu zapłaty]	1420
Art. 485. [Podstawy wydania nakazu zapłaty]	1421
Art. 486. [Termin pierwszego posiedzenia w sprawie wydania nakazu zapłaty]	1430
Art. 487–491. (uchylone)	1430
Art. 492. [Tytuł zabezpieczenia i tytuł wykonawczy]	1430
Art. 492 ¹ . (uchylony)	1432
Art. 493. [Zarzuty; rozstrzygnięcia sądu]	1432
Art. 494–496. (uchylone)	1444
Art. 497. [Cofnięcie zarzutów]	1444

Rozdział 3

Postępowanie upominawcze	1445
Art. 497 ¹ –498. (uchylone)	1445
Art. 499. [Negatywne przesłanki wydania nakazu zapłaty]	1445
Art. 500–504. (uchylone)	1448
Art. 505. [Sprzeciw od nakazu zapłaty]	1448

DZIAŁ VI

Postępowanie uproszczone	1450
Art. 505 ¹ . [Zakres stosowania]	1450
Art. 505 ² . [Posiedzenie przygotowawcze]	1457
Art. 505 ³ . [Zakaz kumulacji i rozdrabniania roszczeń]	1457

Art. 505 ⁴ . [Zmiana powództwa; powództwo wzajemne; zarzut potrącenia]	1458
Art. 505 ⁵ . (uchylony)	1458
Art. 505 ⁶ . [Zasądzenie odpowiedniej sumy]	1458
Art. 505 ⁷ . [Zasięgnięcie opinii biegłego]	1459
Art. 505 ⁸ . [Zrzeczenie się prawa do wniesienia apelacji; uzasadnienie wyroku]	1460
Art. 505 ⁹ . [Zarzuty apelacji]	1460
Art. 505 ¹⁰ . [Rozpoznanie apelacji]	1461
Art. 505 ¹¹ . (uchylony)	1461
Art. 505 ¹² . [Rozstrzygnięcia]	1461
Art. 505 ¹³ . [Uzasadnienie wyroku sądu drugiej instancji]	1462
Art. 505 ^{13a} . [Uzasadnienie postanowienia sądu drugiej instancji]	1463
Art. 505 ¹⁴ . [Sprawy z zakresu prawa pracy]	1463

DZIAŁ VII

Europejskie postępowania w sprawach transgranicznych	1463
---	------

Rozdział 1

Europejskie postępowanie nakazowe	1463
Art. 505 ¹⁵ . [Przesłanki]	1463
Art. 505 ¹⁶ . [Właściwość sądu]	1465
Art. 505 ¹⁷ . [Posiedzenie niejawne]	1465
Art. 505 ¹⁸ . [Nakaz dotyczący części roszczenia]	1465
Art. 505 ¹⁹ . [Skutki wniesienia sprzeciwu]	1466
Art. 505 ^{19a} . [Odrzucenie sprzeciwu]	1466
Art. 505 ²⁰ . [Uchylenie europejskiego nakazu zapłaty]	1466

Rozdział 2

Europejskie postępowanie w sprawie drobnych roszczeń	1467
Art. 505 ²¹ . [Przesłanki]	1467
Art. 505 ²² . [Właściwość sądu]	1468
Art. 505 ²³ . [Posiedzenie niejawne]	1468
Art. 505 ²⁴ . [Zwrot pozwu – postanowienie]	1469
Art. 505 ²⁵ . [Zeznania pisemne]	1469
Art. 505 ²⁶ . [Chwila związania wyrokiem]	1469
Art. 505 ²⁷ . [Postępowanie apelacyjne]	1469
Art. 505 ^{27a} . [Uchylenie wyroku]	1469

DZIAŁ VIII

Postępowania elektroniczne	1470
---	------

Rozdział 1

Elektroniczne postępowanie upominawcze	1470
Art. 505 ²⁸ . [Stosowanie przepisów o postępowaniu upominawczym; negatywne przesłanki wydania nakazu zapłaty]	1470

Art. 505 ²⁹ . [Wyłączenie stosowania przepisów o postępowaniach odrębnych; zaskarżanie i doręczanie postanowień]	1474
Art. 505 ^{29a} . [Termin do wniesienia pozwu]	1475
Art. 505 ³⁰ . [Utrwalanie czynności w postępowaniu]	1475
Art. 505 ³¹ . [Wnoszenie pism za pośrednictwem systemu teleinformatycznego]	1475
Art. 505 ³² . [Treść pozwu; wskazanie dowodów]	1476
Art. 505 ³³ . [Umorzenie postępowania]	1476
Art. 505 ³⁴ . [Uznanie nakazu zapłaty za doręczony; uchylenie nakazu zapłaty w przypadku niemożliwości jego doręczenia]	1477
Art. 505 ³⁵ . [Treść sprzeciwu]	1477
Art. 505 ³⁶ . [Skutki wniesienia sprzeciwu]	1478
Art. 505 ³⁷ . [Koszty procesu w przypadku umorzenia postępowania; wniesienie pozwu o to samo roszczenie w innym postępowaniu]	1479
Art. 505 ³⁸ . [Rozpoznanie zażalenia]	1479
Art. 505 ³⁹ . [Wznowienie postępowania – właściwość sądu]	1479

PRZEDMOWA

I.

Prawo procesowe cywilne jest częścią prawa publicznego, a więc prawa uwzględniającego interes ogółu, regulującego stosunki społeczne z punktu widzenia interesu wspólnego. Jego akces do prawa publicznego jest jednak swoisty, służy ono bowiem także – a nierzadko ten cel ma charakter pierwszorzędny – ochronie i realizacji norm prawa prywatnego. Obecność w prawie procesowym cywilnym pierwiastków prywatnoprawnych, a niekiedy klasycznych instytucji prawa prywatnego (uznanie, ugoda, potrącenie itd.), jest zatem całkiem naturalna. Różny bywa także rozkład elementów inkwizycyjno-śledczych i elementów kontradyktoryjnych, czyli stopień tzw. publicyzacji procesu, jednak proces jako całość oraz wszystkie jego instytucje i urzędnienia zawsze, mimo niekiedy teleologicznej niejednorodności, mają charakter *iuris publici*. Odgrywa to istotną rolę przy opisie, objaśnianiu i stosowaniu tych instytucji, a także przy wykładni i rozstrzyganiu powstających w praktyce problemów jurystycznych (prawnoprosesowych). Niebagatelne znaczenie mają także aspekty historyczne, a więc sięganie wstecz, do źródeł poszczególnych instytucji, rozpoznawanie celów i przyczyn powodujących ich powstanie, ustalanie roli, jaką odgrywały, oraz śledzenie faz rozwoju, któremu podlegały.

Źródeł prawa procesowego cywilnego w jego nowożytnym, współczesnym kształcie należy poszukiwać u zarania wieku XIX. W ślad za kodeksami cywilnymi – Kodeksem Napoleona z 1804 r., kodeksem cywilnym austriackim z 1811 r. oraz kodeksem cywilnym niemieckim z 1896 r. – zaczęły powstawać kodeksy postępowania cywilnego wypełnione normami gwarantującymi skuteczną realizację praw prywatnych. W wyniku uwarunkowań historycznych na ziemiach polskich obowiązywało kilka porządków procesowych, narzuconych przez zaborców, osadzonych na wspólnych fundamentach, ale różniących się co do zasad i poszczególnych rozwiązań normatywnych. Odmienności wynikały z wielu przyczyn: z różnic w organizacji sądownictwa, z tradycji, z decyzji imperatora oraz z dorobku doktrynalnego.

O charakterze porządku procesowego zasadniczo zawsze decydowały dwa kryteria: balans między elementami kontradyktoryjności i inkwizycyjności oraz osnowa (typ) środków zaskarżenia. Spoglądając wstecz, na ostatnie stulecie, można stwierdzić, że w państwach demokratycznych kształtujących społeczeństwo obywatelskie oraz edukujące je w poczuciu odpowiedzialności za własne działania proces sądowy odznaczał się przewagą elementów kontradyktoryjności (sporności), natomiast elementy zasady śledczej dominowały w państwach totalitarnych lub autorytarnych albo tych, w których z innych powodów zaznaczała się omnipotencja państwa. Linie podziału między systemami środków

zaskarżenia wyznaczały natomiast uznawane koncepcje doktrynalne, mające także silne zakotwiczenie terytorialne; w krajach germańskich i pozostających pod ich wpływem funkcjonował system rewizyjny, natomiast we Francji i krajach, w których zdomował się Kodeks Napoleona, obowiązywał system kasacyjny.

II.

W Polsce roku 1918, na progu II Rzeczypospolitej, obowiązywały odziedziczone po zaborcach cztery systemy postępowania sądowego w sprawach cywilnych.

Rosyjska ustawa postępowania cywilnego z dnia 20 listopada 1864 r. (tom XVI cz. I Zводу Praw), przesycona pierwiastkiem prawa francuskiego, obejmowała postępowanie w sprawach spornych i niespornych, łącząc harmonijnie zasadę kontradiktoryjności z elementami instrukcyjności, w zakresie środków odwoławczych przewidując apelację oraz kasację, funkcjonującą jako środek nadzwyczajny, obok restytucji i tzw. opozycji trzeciego. Procedura rosyjska, mająca moc na terenie Królestwa Polskiego od 1875 r., czerpała wiele rozwiązań instytucjonalnych z francuskiego kodeksu postępowania cywilnego z 1806 r., obowiązującego na ziemiach polskich od 1808 r. wraz z Kodeksem Napoleona.

Na obszarze zaboru pruskiego obowiązywała ustawa o postępowaniu cywilnym z dnia 30 stycznia 1877 r., normująca zarówno postępowanie w sprawach spornych, jak i w sprawach egzekucyjnych (z wyjątkiem zarządu przymusowego i licytacji nieruchomości), a ze spraw niespornych tylko sprawy o ubezwłasnowolnienie oraz tzw. postępowanie wywoławcze. Procesem rządziła niepodzielnie zasada kontradiktoryjności, praktycznie bez jakichkolwiek koncesji na rzecz zasady inkwizycyjności. Środkiem przeciwko orzeczeniom było odwołanie oraz rewizja przysługująca od wyroków sądów apelacyjnych.

Aktem prawnym regulującym postępowanie cywilne na terenie zaboru austriackiego była ustawa o postępowaniu sądowym w cywilnych sprawach spornych z dnia 1 sierpnia 1895 r., tzw. procedura kleinowska¹, obowiązująca od dnia 1 stycznia 1898 r. Towarzyszyła jej ustawa ustrojowa z dnia 1 sierpnia 1895 r. o wykonywaniu sądownictwa i właściwości sądów zwyczajnych w sprawach cywilnych, zwana „Normą Jurysdykcyjną”, zawierająca także przepisy dotyczące spraw niespornych, zwłaszcza z zakresu właściwości sądów. Procedurze „kleinowskiej” przyświecała myśl, że proces cywilny służy nie tylko prywatnym interesom stron, ale również dobru ogólnemu (publicznemu), toteż zasada kontradiktoryjności korygowana była w dużym stopniu elementami instrukcyjnymi. Osnowę systemu zaskarżania orzeczeń w procedurze austriackiej stanowiło odwołanie, przysługujące od wyroków sądów pierwszej instancji, oraz rewizja od wyroków sądów odwoławczych, uzupełniane rekuresem i zażaleniem.

Czwartym systemem postępowania cywilnego, mającym niewielkie znaczenie, była wywodząca się ze źródeł germańskich procedura węgierska, obowiązująca szczątkowo na terenach Spiszu i Orawy.

---

¹ Od nazwiska Franciszka Kleina, profesora Uniwersytetu Wiedeńskiego, rzecznika i orędownika reformy postępowania cywilnego.

Z chwilą odzyskania niepodległości, najszybciej, jak to było możliwe, przystąpiono do prac unifikacyjnych mających na celu ustalenie zasad, a następnie stworzenie jednolitej polskiej procedury cywilnej. Równolegle toczyły się dyskusje nad modelem ustroju sądów, zakończone dość szybko, przynajmniej co do pryncypiów, z chwilą uchwalenia Konstytucji Marcowej.

Zaczątek prac nad kodyfikacją polskiego prawa procesowego cywilnego stanowi powołanie w 1917 r. komisji prawa cywilnego pod przewodnictwem Jana Jakuba Litauera, grupującej najwybitniejszych prawników warszawskich, sędziów i adwokatów. Komisja przygotowała „Główne zasady polskiej procedury cywilnej”, które stały się przedmiotem krytycznej analizy dokonanej w 1918 r. przez tzw. podkomisję krakowską działającą pod przewodnictwem wybitnego procesualisty Franciszka Ksawerego Fiericha.

W dniu 10 listopada 1919 r. odbyło się pierwsze posiedzenie Komisji Kodyfikacyjnej Rzeczypospolitej Polskiej, której prezydentem został właśnie Franciszek Ksawery Fierich. W jej ramach wyłoniono sekcję dla postępowania sądowego cywilnego, podzieloną na komitety: krakowski, warszawski i poznański. Przed twórcami kodeksu stało nie tylko trudne zadanie zaprojektowania nowoczesnego, oryginalnego, spójnego i użytecznego aktu prawnego, ale także, wcale nie łatwiejsze, zadanie znalezienia rozwiązań godzących występujące w poszczególnych rejonach Polski różnice, zakorzenione mocno w mentalności, utrwalone obyczajem oraz wieloletnią praktyką sądową i adwokacką. Rzeczą kodyfikatorów było również wypracowanie kompromisów doktrynalnych, gdyż na skutek rozbieżności różnymi drogami poszła także polska nauka procesu cywilnego.

W 1926 r., na podstawie referatów i koreferatów przygotowanych przez członków sekcji, komitet redakcyjny przygotował projekt kodeksu postępowania cywilnego, poprawiany i uzupełniany wielokrotnie, jak też poddawany szerokiemu osądowi środowisk prawniczych, zwłaszcza sądów oraz izb adwokackich. Projekt bazował na kodeksach państw zaborczych, czerpiąc z nich rozwiązania osadzone na utrwalonej praktyce ponadczasowych konstrukcjach prawnodogmatycznych, uznane za optymalne dla jednolitego prawa niepodległej Polski. Sięgano także do unormowań innych państw europejskich, a w szczególności do bardzo nowoczesnych w owym czasie kodeksów postępowania cywilnego kantonów Konfederacji Szwajcarskiej – Berno i Zurych.

W dniu 21 grudnia 1929 r. Komisja Kodyfikacyjna przedstawiła oficjalny projekt kodeksu z uzasadnieniem, po czym Prezydent Rzeczypospolitej nadał mu kształt rozporządzenia, wydanego w dniu 29 listopada 1930 r. (Dz.U. Nr 83, poz. 652), które weszło w życie z dniem 1 stycznia 1933 r.² Kodeks z 1930 r. – dzięki wielkiemu wkładowi Komisji Kodyfikacyjnej Rzeczypospolitej Polskiej oraz doktryny – okazał się dziełem wybitnym, aktem prawnym spójnym, nowoczesnym, oryginalnym i użytecznym.

² Obwieszczeniem Ministra Sprawiedliwości z dnia 1 grudnia 1932 r. (Dz.U. Nr 112, poz. 934) ogłoszony został jednolity tekst kodeksu postępowania cywilnego, łączący rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 29 listopada 1930 r. z rozporządzeniem Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 27 października 1932 r., obejmującym prawo o sądowym postępowaniu egzekucyjnym (Dz.U. Nr 93, poz. 803).

III.

Jest oczywiste, że po drugiej wojnie światowej, po przełomie ustrojowym dokonanym w latach 40. ubiegłego stulecia, kodeks postępowania cywilnego z 1930 r. nie mógł się „utrzymać”. Raził nowe władze nie tylko „złym pochodzeniem”, ale przede wszystkim – jak podnoszono – nie był w stanie realizować „podstawowych założeń Konstytucji PRL w dziedzinie procesu cywilnego”. Nie mógł być również „skutecznym orężem w umacnianiu praworządności ludowej, ochrony własności społecznej i praw obywateli”. Podkreślano, że jakkolwiek nowelizacje przybliżyły przedwojenny kodeks do „nowych potrzeb”, to jednak społeczeństwo wciąż oczekiwało na unormowanie procesu typu socjalistycznego. Trzeba przy tym pamiętać, że inne ważne akty prawne ustanowione w okresie międzywojennym, w tym kodeks handlowy, pozostały w porządku prawnym tylko dlatego, że w „nowej rzeczywistości” miały zupełnie marginesowe znaczenie albo nie miały go w ogóle.

Na gruncie krytyki starego kodeksu wyrosło także nowe spojrzenie na funkcje i cele procesu cywilnego. Nauka zaczęła upowszechniać i stale powtarzać marksistowską tezę, że postępowanie cywilne pełni rolę służebną wobec prawa materialnego i służy wyłącznie realizacji jego norm. Tym samym wykazywano – i o to chodziło w tej tezie – że również prawo procesowe jest ściśle związane ze stosunkami produkcyjnymi i społecznymi.

Zapowiedzią nowego kodeksu postępowania cywilnego – wtedy jeszcze nieplanowanego – była reforma dokonana w lipcu 1950 r., a następnie w kwietniu 1953 r.³ Jakkolwiek z punktu widzenia legislacyjnego chodziło tylko o nowelizację kodeksu z 1930 r., to doszło do gruntownej przebudowy systemu prawa procesowego, gdyż dogłębnym zmianom o charakterze ustrojowym (nowa struktura sądów, dwuinstancyjność, likwidacja wydziałów handlowych, wprowadzenie ławników, udział prokuratora w postępowaniu cywilnym) towarzyszyło także przewartościowanie naczelnych zasad procesu. Pożegnanie z pryncypiami procesu nie było oczywiście możliwe, zatem usiłowano starym zasadom nadać nową, „socjalistyczną” treść.

W sposób drastyczny nadwątlono zasadę dyspozycyjności; zasadę bezwzględną, stanowiącą refleks i atrybut autonomii praw prywatnych, oznaczającą, że sędzia może brać pod rozwagę tylko ten wycinek rzeczywistości, który zostanie mu przez powoda podany. W ujęciu ówczesnej nauki, czerpiącej bezkrytycznie z doświadczeń radzieckich, zasada dyspozycyjności – łączona ściśle z zasadą oficjalności – polegała na możliwości realizacji praw przysługujących stronie tylko w sposób zgodny z interesami socjalizmu; w razie konfliktu państwo, czyli sąd, miało prawo, a nawet obowiązek, interweniować. Prawo strony do wszczęcia procesu zostało ograniczone uprawnieniem prokuratora do wytoczenia powództwa w każdej sprawie, a związanie żądaniem powoda wyłączono w tych sytuacjach, w których w grę wchodziła ochrona mienia społecznego. Jednocześnie poddano szerszej kontroli sądu procesowe akty dyspozycyjne stron, takie jak cofnięcie

---

³ Ustawa z dnia 20 lipca 1950 r. o zmianie przepisów postępowania w sprawach cywilnych (Dz.U. Nr 38, poz. 349) oraz dekret z dnia 23 kwietnia 1953 r. o zmianie niektórych przepisów postępowania w sprawach cywilnych (Dz.U. Nr 23, poz. 90).

pozwu, uznanie powództwa itd., oraz wyposażono prokuratora w prawo zaskarżania orzeczeń, niezależnie od tego, czy wytoczył powództwo i czy chciały tego strony.

Dotkliwy cios zadano także kontradiktoryjności przez ustanowienie zasady prawdy obiektywnej. Tę właśnie zasadę wyróżniano jako nadrzędną, przenikającą wszystkie normy i instytucje prawa procesowego. Wiele przepisów kodeksu dostosowano do jej wymagań, a sąd obciążono obowiązkami niespotykanymi w żadnym innym modelu procesu cywilnego. Do wypaczenia procesu przyczyniła się także zasada ochrony własności społecznej, kryjąca się za dogmatem prawdy obiektywnej i osadzona mocno na fundamentach ustroju socjalistycznego (art. 8 i 48 Konstytucji PRL); przez wyraźne faworyzowanie jednostek gospodarki uspołecznionej doprowadziła m.in. do zachwiania nienaruszalnej zasady równoprawnienia stron.

Reforma prawa procesowego cywilnego dokonana w latach 50. nie zakończyła dzieła przebudowy. Kilka istotnych zmian wniosła jeszcze ustawa z 1962 r.⁴, ale był to już tylko krok do uchwalenia nowego kodeksu postępowania cywilnego, który stanowił zwieńczenie i podsumowanie dotychczasowych dokonań.

IV.

Kodeks postępowania cywilnego z dnia 17 czerwca 1964 r.⁵, obowiązujący do dzisiaj, był produktem konkretnej epoki, więc przyjęte w nim rozwiązania nie mogą dziwić ani zaskakiwać, zwłaszcza że związki między kształtem procesu a ustrojem państwa są naturalne i oczywiste. Wszystkie zasady oraz innowacje zaszczerpione do polskiego postępowania cywilnego w latach 50. zostały uwzględnione, w wielu wypadkach w rozwiniętej i usystematyzowanej formie, w innych jednak złagodzone lub stępione. Szczególnie widoczne było zawłaszczenie pola aktywności stron przez ograniczenie ich inicjatywy i samostanowienia o własnych interesach. Obciążając sąd obowiązkami, którym nie był w stanie podolać, stwarzano iluzję, że jedyna droga dojścia do sprawiedliwości wiedzie przez prawdę, która jest obiektywna i poznawalna, a jedynym strażnikiem na tej drodze jest państwo, sąd.

Tak czy inaczej, nowy kodeks – osadzony na szkielecie kodeksu z 1930 r. i wzorowany na jego założeniach – prezentował wysoki poziom legislacyjny i normatywny; był owocem wielu lat pracy wybitnych specjalistów z dziedziny prawa postępowania cywilnego⁶, a następnie licznych, zazwyczaj pozytywnych, testów podejmowanych w codziennej praktyce sądowej. Był dziełem integralnym i spójnym, dobrze znoszącym tradycyjne zabiegi wykładni, podatnym na zmiany i gotowym do wzięcia na swe barki nowych – prawnych i pozaprawnych – zjawisk współczesności.

Oczywiście, lata 1989 i 1990 – postanowienia Okrągłego Stołu oraz radykalne przekształcenie wizji ustroju państwa i sądów oraz pojmowania funkcji procesu

⁴ Ustawa z dnia 15 lutego 1962 r. o zmianie przepisów postępowania w sprawach cywilnych (Dz.U. Nr 10, poz. 46).

⁵ Ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz.U. Nr 43, poz. 296).

⁶ Publicznie ogłoszono trzy projekty nowego kodeksu postępowania cywilnego – z 1955, 1960 i 1964 r.

– przyniosły przełom i wymusiły wiele zmian. Były one jednak podejmowane rozważnie, z namysłem, w sposób stroniący od radykalizmu, z intencją ocalenia tego, co dobre i skuteczne. Zdawano sobie sprawę, że prawo procesowe cywilne ma dużą bezwładność, w związku z czym nie poddaje się zmianom nazbyt śmiałym i nowatorskim; sprzężone silnie z interesami prywatnymi obywateli wymaga uwzględniania także świadomości społecznej, wpływając na nią wprawdzie, ale nie wyprzedzając jej zbyt raptownie.

Pierwszym krokiem na drodze odnowy kodeksu postępowania cywilnego i przystosowania go do nowej rzeczywistości była ustawa z dnia 13 lipca 1990 r.⁷, która przez wyeliminowanie przepisów faworyzujących jednostki gospodarki uspołecznionej doprowadziła do zrównania podmiotów występujących w procesie. W ten sposób polski proces cywilny stosunkowo łatwo pożegnał się z zasadą ochrony własności społecznej, a wzmocnieniu uległa zasada równouprawnienia stron.

Kolejny ważny krok został uczyniony ustawą z dnia 1 marca 1996 r.⁸ Tym razem doszło do wyraźnego wylomu w zasadzie prawdy obiektywnej oraz ożywienia zasady kontradyktoryjności i dyspozycyjności. Okazało się jednak, że dogmat „prawdy obiektywnej” jest tak mocno wdrukowany w świadomość społeczną oraz w sposób tak bardzo skomplikowany zaszyfrowany w przepisach kodeksu, że po kilku latach konieczne stały się dalsze zmiany w tym zakresie. Poza tym, i to był także bardzo istotny efekt noweli z 1996 r., zniesiono dwuinstancyjność oraz towarzyszącą jej rewizję nadzwyczajną, wprowadzając system trójinstancyjny, oparty na apelacji tzw. pełnej oraz kasacji. I w tym wypadku wyszło na jaw, że model kasacji, kopiujący bezkrytycznie kasację przedwojenną, będzie wymagał w przyszłości istotnych korekt.

Kierunek zmian wytyczony w 1996 r. został podtrzymany w ustawie z dnia 24 maja 2000 r.⁹, która umocniła zasadę szybkości (sprawności) postępowania oraz zasadę koncentracji materiału dowodowego, jak też nadała bardziej wyraźny profil kasacji, która przez pewien czas zawisała między konstrukcją zwyczajnego i nadzwyczajnego środka odwoławczego.

Kolejny etap zmian kodeksu postępowania cywilnego wyznaczyła ustawa z dnia 2 lipca 2004 r.¹⁰, przewidująca wyłączenie możliwości orzekania przez sąd o roszczeniach stron z urzędu. Duże znaczenie miały również zmiany „oczyszczające” kodeks z reliktywów zasady prawdy obiektywnej, polegające na wyeliminowaniu tych unormowań, które nie zostały usunięte wcześniej, przy okazji

---

⁷ Ustawa z dnia 13 lipca 1990 r. o powołaniu sądów apelacyjnych oraz o zmianie ustawy – Prawo o ustroju sądów powszechnych, Kodeks postępowania cywilnego, Kodeks postępowania karnego, o Sądzie Najwyższym, o Naczelnym Sądzie Administracyjnym i o Krajowej Radzie Sądownictwa (Dz.U. Nr 53, poz. 306).

⁸ Ustawa z dnia 1 marca 1996 r. o zmianie Kodeksu postępowania cywilnego, rozporządzeń Prezydenta Rzeczypospolitej – Prawo upadłościowe i Prawo o postępowaniu układowym, Kodeksu postępowania administracyjnego, ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. Nr 43, poz. 189).

⁹ Ustawa z dnia 24 maja 2000 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego, ustawy o zastawie rejestrowym i rejestrze zastawów, ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych oraz ustawy o komornikach sądowych i egzekucji (Dz.U. Nr 48, poz. 554 ze zm.).

¹⁰ Ustawa z dnia 2 lipca 2004 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. Nr 172, poz. 1804).

nowelizacji z 1996 i 2000 r. Bardzo istotna była ustawa z dnia 22 grudnia 2004 r.¹¹, reformująca kasację w kierunku wyznaczanym przez jej prawnodogmatyczny wzorzec nadzwyczajnego środka zaskarżenia przysługującego od prawomocnych orzeczeń sądu drugiej instancji – kasację zastąpiono wówczas skargą kasacyjną – oraz wprowadzająca do polskiego procesu cywilnego skargę o stwierdzenie niezgodności prawomocnego orzeczenia z prawem.

Ostatnimi poważnymi, przemyślanymi i dobrze zaplanowanymi zabiegami legislacyjnymi przystosowującymi kodeks z 1964 r. do wymagań współczesności i zachodzących przemian były – obok doraźnych zmian przystosowujących do wymagań regulacji europejskich – ustawy z lat 2005–2008, reformujące gruntownie przepisy o sędzie polubownym¹² oraz o międzynarodowym postępowaniu cywilnym¹³, a także ustawa wprowadzająca instytucję mediacji¹⁴. Projekty wszystkich omówionych zmian przygotowała, poddała dyskusji i rekomendowała ustawodawcy Komisja Kodyfikacyjna Prawa Cywilnego, kierowana przez Zbigniewa Radwańskiego, a następnie przez Tadeusza Erecińskiego.

Kolejnym krokiem, nieodzownym, bo wymuszonym ogólną sytuacją normatywną, ale wspieranym zarazem spójną ideą doktrynalną oraz jasno sformułowanymi oczekiwaniami praktyki, było przystąpienie do prac nad nowym – nowym i nowoczesnym, wchodzącym głęboko w XXI wiek – kodeksem postępowania cywilnego¹⁵. Prace nad nim zostały jednak przerwane w połowie grudnia 2015 r. wraz z likwidacją Komisji Kodyfikacyjnej Prawa Cywilnego; dzieło zmian doraźnych trafiło w ręce sędziów – urzędników Ministerstwa Sprawiedliwości, a raczej pozaprawne zmarginalizowały dialog społeczny i naukowy oraz kompetencje merytoryczne¹⁶.

Obydwa kodeksy, z 1930 r. i z 1964 r., mimo pewnych różnic – w niektórych okresach narastających, a w innych malejących – mają tego samego „procesowego ducha”. Wyrastają ze wspólnych lub bliskich sobie korzeni i choć kodeks powojenny starał się nadać starym, naczelnym zasadom procesowym „nową” treść, to w gruncie rzeczy – po rzuceniu z niego w latach 90. tej powłoki – okazał się w swych zrębach kodeksem nowoczesnym, pozwalającym zbliżyć postępowanie cywilne do klasycznego, demokratycznego modelu liberalnego, upatrującego główną funkcję sądów, stanowiących element monteskiuszowskiego podziału władz, w ochronie praw obywateli wyposażonych w oręż umożliwiający im

¹¹ Ustawa z dnia 22 grudnia 2004 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz ustawy – Prawo o ustroju sądów powszechnych (Dz.U. z 2005 r. Nr 13, poz. 98).

¹² Ustawa z dnia 28 lipca 2005 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego (Dz.U. Nr 178, poz. 1478).

¹³ Ustawa z dnia 5 grudnia 2008 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. Nr 234, poz. 1571).

¹⁴ Ustawa z dnia 28 lipca 2005 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. Nr 172, poz. 1438).

¹⁵ Por. T. Ereciński, *O potrzebie nowego kodeksu postępowania cywilnego*, PiP 2004/4, s. 3; W. Broniewicz, *Czy potrzebny jest nowy kodeks postępowania cywilnego*, PiP 2004/4, s. 11; K. Weitz, *Czy nowa kodyfikacja postępowania cywilnego?*, PiP 2007/3, s. 13

¹⁶ Skutki tego posunięcia pouczająco ilustruje tzw. duża zmiana kodeksu postępowania cywilnego z 2019 r. (ustawa z dnia 4 lipca 2019 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw, Dz.U. poz. 1469).

wolne, zależne tylko od ich autonomicznych decyzji, dochodzenie swoich praw, ale zarazem czynieniu ich współodpowiedzialnymi za wynik procesu.

V.

W obu kodeksach znalazło się wiele konstrukcji stworzonych i przetestowanych w ustawodawstwie francuskim, niemieckim i austriackim, funkcjonujących w wolnej Polsce także w ramach prawa dzielnicowego. Z tego względu w znacznym stopniu ocalał i zachował aktualność bogaty dorobek myśli prawniczej z przełomu wieku XIX i XX oraz z okresu międzywojennego, a także z czasów powojennych poprzedzających wejście w życie kodeksu postępowania cywilnego. To samo dotyczy orzecznictwa Sądu Najwyższego, który powstał już w dniu 1 września 1917 r. i od razu rozpoczął swą działalność judykacyjną. Liczne instytucje stanowiące element prawa dzielnicowego obowiązującego w Polsce przed wojną oraz rozmaite – powstające przy ich stosowaniu – „procesowe przypadki” stały się zatem przedmiotem rozstrzygnięć także polskiego Sądu Najwyższego. Wiele z nich zachowało aktualność, a zwłaszcza te, które dotyczą instytucji recypowanych do kodeksu postępowania cywilnego z 1964 r. lub przeniesionych do niego dopiero w latach 90. ubiegłego stulecia, po demokratycznym przełomie ustrojowym. Orzeczenia te są wciąż chętnie wykorzystywane w praktyce sądowej oraz w nauce, co dotyczy także pozycji piśmiennictwa, aktualnych do dzisiaj lub mających z przepisami kodeksu ścisły związek.

Dorobek piśmienniczy i orzeczniczy łączący się z kodeksem postępowania cywilnego, pochodzący z wieku XIX oraz z okresu międzywojennego, jest rozproszony, nierzadko zapoznany, ale zawsze trudno dostępny dla współczesnego „zwykłego” prawnika, który chce dotrzeć do poszukiwanej lub oczekiwanej pozycji szybko i bez większego mozółu. Dawne publikacje prawnicze wielokrotnie miały charakter nieregularny, a nakłady były niewielkie, przy czym wiele egzemplarzy i roczników bibliotecznych zaginęło bezpowrotnie w pożodze wojennej. Dotyczy to zarówno bibliografii Karola Estreichera (starszego)¹⁷, także w wersji elektronicznej¹⁸, jak i polskiej bibliografii prawniczej XIX i XX wieku Adolfa Suligowskiego, obu sporządzonych na wysokim poziomie naukowym, ale jednak mało przydatnych z praktycznego punktu widzenia. Owszem, sporadycznie ukazywały się takie, ale miały charakter efemeryczny i fragmentaryczny. Przykładem z dziedziny prawa procesowego cywilnego mogą być zbiory orzecznictwa opracowane przez Adama Słomińskiego¹⁹ lub Bronisława Feller²⁰. Przez pewien czas w formie wymiennokartkowej prowadzono „Bibliotekę Orzecznictwa” (red. działu cywilnego Tadeusz H. Godłowski) oraz „Systematyczny Przegląd Orzecznictwa” (red. Ignacy Rosenblüth). Interesującą inicjatywą był wychodzący

---

¹⁷ Karol Estreicher, *Bibliografia polska*, wydawana od 1872 r. Dzieło kontynuowali: syn Stanisław i wnuk Karol (do 1951 r.).

¹⁸ <https://www.estreicher.uj.edu.pl/home/>

¹⁹ *Orzecznictwo Sądu Najwyższego Izby Pierwszej Cywilnej, dotyczące b. Królestwa Kongresowego, z lat trzynastu – 1917–1929 włącznie*, Łódź 1931.

²⁰ *Kodeks postępowania cywilnego z orzecznictwem Sądu Najwyższego i Sądów Apelacyjnych, nowymi ustawami, okólnikami i rozporządzeniami Min. Sprawiedliwości, Komunikacji oraz Skarbu z 1937 r. na 926 stronach*, Warszawa 1937 (kolejne wydania w 1938 i 1939 r.).

od stycznia 1938 r. miesięcznik „Prasa Prawnicza” (red. Adam Daniel Szczygielski), mający na celu przegląd wszystkich ukazujących się wówczas periodyków prawniczych, których wychodziło ok. 50.

Okres powojenny jest opracowany dużo lepiej i dokładniej, głównie dzięki *Polskiej Bibliografii Prawniczej*, wydawanej przez Instytut Nauk Prawnych PAN od 1965 r., a także *Bibliografii prawa i postępowania cywilnego* Zbigniewa Trybalskiego, obejmującej lata 1945–1981, oraz – będącej jej kontynuacją, mniej jednak dokładną – *Bibliografii prawa i postępowania cywilnego* Alfreda Goli i Tadeusza Żywnowskiego, obejmującej lata 1982–1990. Opracowania te to klasyczne opracowania bibliograficzne oparte na metodzie podmiotowo-przedmiotowej, która zapewnia względną rzetelność oraz odnalezienie pozycji znanych, ale nie ułatwia poszukiwania pozycji nieznanymi, według kryterium bardziej szczegółowego niż szeroko określany „przedmiot”. Z tego względu w praktyce prawniczej bardzo przydatne i łatwe w użyciu są opracowania bibliograficzne osadzone na podstawie i strukturze kodeksu, ułożone i posegregowane według jego artykułów (paragrafów, ustępów). W swoim czasie dużym powodzeniem cieszyły się opracowania Witolda Świąćckiego (*Orzecznictwo powojenne Sądu Najwyższego w sprawach cywilnych*, Łódź 1948), Kazimierza Lipińskiego (*Kodeks postępowania cywilnego z orzecnictwem okresu powojennego i komentarzem*, Warszawa 1957 i 1961), Kazimierza Lipińskiego i Janusza Pietrzykowskiego (*Kodeks postępowania niespornego*, Warszawa 1959) oraz Jana Krajewskiego i Kazimierza Piaseckiego (*Kodeks postępowania cywilnego. Tekst, orzecznictwo, piśmiennictwo*, Warszawa 1968 i 1977). W latach 90. ubiegłego wieku ukazały się podobne, dużo obszerniejsze zbiory Jacka Gudowskiego (*Kodeks postępowania cywilnego. Tekst, orzecznictwo, piśmiennictwo*, Warszawa 1998, następnie w formie wymiennokartkowej, Warszawa 1999–2011).

Oddawany teraz w ręce P.T. Czytelników tom jest także takim opracowaniem, wychodzącym naprzeciw oczekiwaniom praktyki, wypełniającym istotną lukę wydawniczą oraz stanowiącym remedium na niedostatki współczesnych publikacji. Wydawnictwo Wolters Kluwer zdecydowało się wydać w formie książkowej oraz elektronicznej moje zbiory bibliograficzne dotyczące kodeksu cywilnego, kodeksu postępowania cywilnego oraz kodeksu rodzinnego i opiekuńczego, gromadzone od 40 lat, najpierw w formie tradycyjnej, a od 30 lat w formie elektronicznej, obejmujące obecnie – w dziedzinie prawa cywilnego – ok. 70 000 pozycji, w tym ponad 30 000 orzeczeń Sądu Najwyższego oraz grubo ponad 30 000 pozycji piśmiennictwa. Zbiór obejmuje ponad 15 000 orzeczeń i ok. 12 000 pozycji piśmiennictwa dotyczących kodeksu postępowania cywilnego albo wiążących się z nim ściśle lub pośrednio. Pozycje piśmiennicze obejmują okres od 1830 r., a orzeczenia Sądu Najwyższego od 1918 r. – wszystkie znajdują się w pięciu tomach pt. *Kodeks postępowania cywilnego – orzecznictwo, piśmiennictwo*. Całość opatruje znak „GUDI-LEX”, noszony przez moje zbiory od chwili ich powstania.

Obecna edycja – dotycząca kodeksu postępowania cywilnego – stanowi kontynuację rozpoczętego w 2018 r. cyklu „GUDI-LEX”, zainicjowanego opracowaniem orzecznictwa i piśmiennictwa do kodeksu cywilnego (4 tomy, 5 woluminów).

CO TO JEST GUDI-LEX I JAK Z NIEGO KORZYSTAĆ

Orzecznictwo

1. GUDI-LEX zawiera wszystkie orzeczenia Sądu Najwyższego dotyczące kodeksu postępowania cywilnego wydane w okresie od 1918 do 2020 r., drukowane, a więc publikowane „na papierze”, w zbiorach orzecznictwa, czasopismach i innych periodykach, a także we wszelkich opracowaniach wydawanych okazjonalnie lub nieregularnie.

Stosunkowo duży segment zbioru stanowią orzeczenia niepublikowane. Są to orzeczenia najnowsze, które nie doczekały się jeszcze publikacji, albo takie, które nigdy – z różnych powodów – nie zostały w ten sposób upowszechnione. W tej grupie są też orzeczenia uznane za ważne, istotne lub z innych powodów godne druku. Jest to wybór autorski, nieunikniony w czasach, gdy „zalew” orzeczeń ukazujących się w obiegu powszechnym osiągnął już rozmiary, których ogarnąć niepodobna. Należy pamiętać, że Sąd Najwyższy wydaje rocznie tysiące orzeczeń – o różnej wadze jurydycznej i społecznej, także błahych i powtarzających się – zatem ich publikowanie bez ograniczeń jest pozbawione sensu; zamiast dotarcia do poszukiwanej informacji, szczegółowej lub znajdującej względny stopień uogólnienia czytelnicy są przytłoczeni nadmiarem informacji bez jakiegokolwiek nośności merytorycznej. Rozumna i kompetentna selekcja zapobiega niekontrolowanemu rozrostowi publikacji oraz ułatwia rozpoznanie tego, co istotne i ważne.

Sprzyja temu także wyróżnianie przy użyciu stosownego ideogramu poszczególnych orzeczeń według kryteriów:

bardzo ważne – !!!

ważne – !!

warte uwagi – !

Czytelnik, rzucając okiem, rychło wyłowi orzeczenia, którym należy poświęcić szczególną uwagę. I w tym wypadku ta swoista waloryzacja orzeczeń jest dziełem autorskim; wyróżnienie konkretnego orzeczenia nie oznacza jednak, że inne są mniej ważne lub nawet nieważne. Ostateczna kwalifikacja należy do Czytelnika, który zazwyczaj wie, czego poszukuje i co ma dla niego znaczenie.

2. Orzeczenia przypisane są do poszczególnych artykułów kodeksu, przy czym łącznikiem podstawowym jest brzmienie (temat) tezy orzeczenia. Orzeczenia wiążące się ściśle z kilkoma artykułami zostały umieszczone pod każdym z nich; tezy sformułowane w punktach – jeżeli było to możliwe i uzasadnione

– rozdzielono, inne powtórzono we właściwym miejscu. Chroni to Czytelnika przed uciążliwym systemem odsyłaczy tekstowych.

Orzeczenia przypisane do poszczególnych artykułów ułożono w porządku chronologicznym, według daty wydania. W niektórych przypadkach – dla przejrzystości i wygody Czytelnika – w ramach konkretnego artykułu orzeczenia zostały podporządkowane kolejnym paragrafom danego artykułu albo podzielone według kryterium rzeczowego (patrz zestawienie). Orzeczenia dotyczące kwestii ogólnych lub wieloaspektowych ulokowano pod pierwszym artykułem właściwego tytułu (działu), ewentualnie w grupie orzeczeń zatytułowanej „ogólne”.

3. Każde orzeczenie jest opatrzone informacją o procesowej formie jego wydania, datą, sygnaturą oraz adresami, pod którymi zostało opublikowane. Adresy dotyczą publikacji tradycyjnych (papierowych) i nie obejmują w zasadzie tylko dzienników lub czasopism o charakterze publicystycznym (prasy codziennej lub tygodniowej). Jeżeli do orzeczenia opublikowano głosę, notkę, notę, omówienie lub komentarz, to fakt ten znajduje szczegółowe zaznaczenie, obejmujące autora oraz miejsce publikacji. W tej grupie informacji ujęte są również wszystkie wypowiedzi zawarte w przeglądach orzecznictwa oraz opracowaniach (artykułach) poświęconych omówieniu danego orzeczenia.

W opisie orzeczeń w zasadzie nie przytacza się pełnych tytułów przeglądów orzecznictwa, niekiedy bardzo rozbudowanych, opisujących m.in. okresy i sądy, których dotyczą. W celu skrócenia i uproszczenia tych tytułów ograniczono się do podanego kursywą określenia „Przegląd orzecznictwa”. Ostatnio coraz częściej nadaje się tytuły także klasycznym glosom; i w tym wypadku pozostano przy określeniu „głosa”.

4. Wiele orzeczeń publikowano, zwłaszcza przed wojną, w różnych czasopiśmiech z niejednakowym brzmieniem tezy. Wynikało to z tego, że tylko stosunkowo nieliczne rozstrzygnięcia Sądu Najwyższego, upowszechniane w zbiorze urzędowym, miały swoją tezę oficjalną, pozostałe natomiast były formułowane przez redaktorów poszczególnych periodyków, według ich uznania i wycucia. Przyjęto zasadę, że orzeczenie publikowane w zbiorze urzędowym zachowuje brzmienie uwidocznione w tym zbiorze, natomiast w innych wypadkach wybór tezy najlepiej oddającej istotę rozstrzygniętego zagadnienia ma charakter autorski.

Tezy zasadniczo zachowują więc brzmienie oryginalne; w wypadkach koniecznych, jeżeli archaizmy językowe były zbyt rażące lub nieczytelne – zarówno leksykalne, jak i syntaktyczne – uwspółcześniano je, zachowując jednak umiar i powściągliwość. Korygowano też oczywiste błędy pisarskie (drukarskie), a także – gdy było to możliwe, a zazwyczaj było – błędy w oznaczeniu orzeczenia, najczęściej dotyczące sygnatury lub daty wydania. W wypadku różnic w przytaczaniu sygnatury orzeczenia (np. pominięcia litery lub cyfry) starano się zachować brzmienie sygnatury podanej w zbiorze urzędowym lub – w danym wypadku – w źródle najbardziej wiarygodnym.

W dążeniu do zachowania oryginalnego brzmienia tezy nie usuwano z tekstu określeń, zwłaszcza techniczno-prawnych, dzisiaj już przestarzałych lub nieaktualnych. Chodzi o dawne nazwy niektórych instytucji prawnych lub nieistniejące już organy, o uchylone akty prawne, stare oznaczenia artykułów kodeksów itd. W takich sytuacjach ingerencja autora ograniczyła się do umieszczenia w nawiasie kwadratowym określenia (oznaczenia) współczesnego. Niekiedy określenia nieaktualne lub przestarzałe zostały zaznaczone czionką wyróżniającą (kursywą), kiedy indziej całkiem zbędne fragmenty tezy pominięto z pozostawieniem śladu w postaci wielokropka. W dość licznych przypadkach przedstawiono także krótkie fragmenty uzasadnień orzeczeń; funkcjonują one w zbiorze jako samodzielne tezy albo jako dopełnienie tez oficjalnych.

5. W zbiorze nie uwzględniono kwalifikacji i podziału orzeczeń na „aktualne” i „nieaktualne”, w związku z czym pominięto tylko te, które np. na skutek uchylecia ustawy lub bezpowrotnego zaniku funkcjonującej ongiś instytucji prawnej, często powołanej do życia lub stosowanej incydentalnie, całkowicie utraciły znaczenie. Znajdują się zatem w zbiorze orzeczenia formalnie nieaktualne, tzn. nieodnoszące się do obowiązującego stanu prawnego, jednak np. przez swą ponadczasową doniosłość zachowujące walor historyczny, sięgające swymi skutkami poza czas obowiązywania przepisu albo też unaoczniające sposób rozstrzygnięcia przez najwyższą instancję sądową zagadnień mających charakter uniwersalny. Są także orzeczenia, które utraciły aktualność w tym sensie, że z zajętego w nich stanowiska Sąd Najwyższy się wycofał. Wszystkie te orzeczenia, określane potocznie jako nieaktualne, mają istotną wartość historyczną i poznawczą.

Piśmiennictwo

1. GUDI-LEX zawiera wszystkie pozycje piśmiennictwa prawniczego dotyczące kodeksu postępowania cywilnego opublikowane w okresie 1830–2020. Obejmuje monografie, książki tematyczne, księgi pamiątkowe, dzieła zbiorowe itd., a także artykuły (inne formy) ogłaszane w czasopismach lub innych periodykach prawniczych (np. uczelnianych zeszytach naukowych), ale także w innych publikacjach, niekiedy nieznanymi, lokalnymi, środowiskowymi, efemerycznymi lub o niewielkim zasięgu rozpowszechniania. Zbiór obejmuje wyłącznie teksty opublikowane w języku polskim, wydawane w Polsce, a przed 1918 r. – na terenach polskich anektowanych przez zaborcę. W wyjątkowych wypadkach przytoczono pozycje piśmiennicze wydane poza granicami kraju; dotyczy to pozycji opublikowanych w języku polskim w zbiorach wydanych przez zagraniczne ośrodki naukowe, obejmujących dorobek konferencji organizowanych z udziałem przedstawicieli polskich uczelni.

2. Podobnie jak orzeczenia, pozycje piśmiennictwa przypisane są do poszczególnych artykułów kodeksu, przy czym łącznikiem podstawowym jest tytuł publikacji oraz jej dominujący temat. Pozycje piśmiennictwa wiążące się z kilkoma artykułami zostały umieszczone pod każdym z nich, co chroni Czytelnika przed uciążliwym systemem odsyłaczy tekstowych.

Pozycje piśmiennictwa przypisane poszczególnym artykułom kodeksu zostały ułożone w porządku alfabetycznym według nazwisk autorów (w ramach autorów według brzmienia tytułu), a zapisy bibliograficzne, oprócz nazwiska i imienia oraz tytułu dzieła, wskazują miejsce publikacji – w wypadku czasopism z określeniem tytułu, rocznika, numeru i strony. Jeżeli dana pozycja stanowi część dzieła zbiorowego, jest to wyraźnie zaznaczone, ze wskazaniem redaktora (redaktorów) całości, a także tomu, miejsca i roku wydania oraz strony. W tytułach pozycji starszych, pochodzących z XIX w., w niektórych, nielicznych wypadkach uwspółcześiono archaiczną pisownię tytułu, dostosowując ją do obecnych zasad. Zyniono to jednak tylko wtedy, gdy zapis oryginalny utrudniał zrozumienie albo brzmiał dzisiaj rażąco sztucznie. Ingerencje te nie deformują oryginału, są niewielkie i dotyczą wyłącznie transkrypcji.

3. Wykazy piśmiennictwa nie zawierają żadnych wyróżnień „ważności” dzieła, w wykazach są zatem – obok dzieł o fundamentalnym znaczeniu i mających ponadczasową doniosłość – także teksty drobne, przyczynkarskie lub pozbawione istotnych walorów naukowych lub poznawczych. Jest wiele prac nieznanych, publikowanych w czasopismach „niszowych”, zapoznanych, niewidocznych w bibliografiach lub opracowaniach monograficznych. Wybór i ocena dzieła należą do Czytelnika; każdy szuka czego innego, kieruje się innymi kryteriami i dysponuje innym „aparatem skojarzeniowym”.

4. W wykazach piśmiennictwa pominięto podręczniki, komentarze, zbiory orzecznictwa, wzory pism procesowych oraz bibliografie. Pozycje te – dotyczące prawa cywilnego w całości – są powszechnie znane oraz na stałe obecne w bibliotekach i księgarniach. Pominięto także poradniki, zbiory kasusów, artykuły publicystyczne, opracowania popularyzatorskie, recenzje, doraźne notki polemiczne i przeglądy orzecznictwa; autorów i adresy przeglądów uwzględniono przy orzeczeniach, których dotyczą. To samo dotyczy glos (komentarzy, notek itp.), w związku z czym i w tym wypadku Czytelnik powinien poszukiwać wiadomości o nich przy konkretnych orzeczeniach. Taki sposób prezentacji tych form piśmienniczych jest wystarczający, a sama treść tezy orzeczenia stanowi zazwyczaj dostateczny wyznacznik tematu glosy.

5. Pozycje piśmiennictwa dotyczące kwestii ogólnych lub wieloaspektowych (np. monografie) zostały ułożone pod pierwszym artykułem właściwego tytułu (działu), ewentualnie w grupie zatytułowanej „ogólne” (patrz zestawienie). Pozycje związane z daną kwestią luźniej Czytelnik znajdzie pod innymi artykułami danego tytułu (działu), ewentualnie w innych miejscach wybranych w drodze „systemowych” skojarzeń lub na podstawie dyktowanych wiedzą i doświadczeniem wskazówek. Czytelnik ma pełną gwarancję, że pod wytypowanym artykułem nie spotka pozycji piśmiennictwa przypisanych tam przypadkowo, błędnie lub pozostających bez żadnego związku z unormowaną w tym artykule kwestią.

pracownika, nie jest sprzeczne z zasadami współzycia społecznego (art. 8 k.p.). Zasadzona od pracownika należność może zostać rozłożona na raty na podstawie art. 320 k.p.c.

wyrok SN z 26 września 2018 r., II PKP 151/17, OSNP 2019/4, poz. 42

PIŚMIENNICTWO

Balcerowiak Przemysław, *Materialnoprawne zagadnienia art. 320 k.p.c.*, MoP 2014/12, s. 633

Laskowska-Hulisz Agnieszka, *Zakres orzekania sądu pierwszej instancji w procesie cywilnym*, Warszawa 2018

Piekarski Mieczysław, *Rozłożenie w wyroku na raty zasądzonego świadczenia (art. 320 k.p.c.)*, Pal. 1971/5, s. 3

Ratajczak Aleksandra, *Prawo sędziowskie przewidziane w art. 320 k.p.c. jako podstawa orzekania w postępowaniu cywilnym (w:) Z zagadnień współczesnego prawa polskiego*, red. A. Doczekalska, Warszawa 2011, s. 377

Trzaskowski Roman, *Rozłożenie na raty zasądzonego świadczenia (art. 320 k.p.c.) a obowiązki zapłaty odsetek za opóźnienie*, Pal. 2009/7–8, s. 262

Wiśniewski Tadeusz, *Kilka słów na temat prawa sędziowskiego w postaci moratorium sędziowskiego*, PPC 2016/3, s. 558

Art. 321. [Zakaz wyrokowania ponad żądanie]

§ 1. Sąd nie może wyrokować co do przedmiotu, który nie był objęty żądaniem, ani zasądzać ponad żądanie.

§ 2. (uchylony)

ORZECZNICTWO

Sąd rozstrzyga wynikły między stronami spór na żądanie jednej z nich li tylko w granicach zgłoszonych roszczeń, poza które wykroczyć nie ma prawa (art. 131 i 706 u.p.c. [art. 321 k.p.c.]), granice zaś te określone są konkluzją skargi powodowej [pozwu], wyrok więc sądu jest odpowiedzią tylko na to pytanie, które wyłącza się z konkluzji powództwa.

orzeczenie SN z 22 października 1924 r., C 790/23, Zb.Urz. 1924, poz. 146; OSP 1925, poz. 98

Jeżeli powód oświadczył na rozprawie, że zgadza się na zapłacenie przez pozwanego „w najbliższych dniach” sumy mniejszej od żądanej w skardze powodowej [pozwie], a następnie, gdy pozwany wyraził zgodę na zapłatę zredukowanej sumy, lecz jedynie w ratach, powód zażądał wydania wyroku, to w tych warunkach nieuznanie przez sąd oświadczenia powoda za zmniejszenie swoich roszczeń i zasądzenie całkowitego roszczenia nie stanowi zasądzenia ponad żądanie.

orzeczenie SN z 27 stycznia 1928 r., C. 1069/26, OSP 1929, poz. 119

Sąd nie przekroczył granicy żądania skargi [pozwu], jeżeli powód wskutek rozwiązania umowy kupna-sprzedaży żądał zasądzenia pozwanego na bezwarunkowy zwrot przedmiotu kupionego, a sąd zasądził pozwanego na to świadczenie, jednak pod warunkiem zwrotu pozwanemu zatrzymanej przez powoda umowy kupna, albowiem zachodzi w tym wypadku świadczenie w rzeczywistości mniejsze.

orzeczenie SN z 15 lutego 1928 r., III. Rw. 1349/27, PS 1928, poz. 322

Wniosek skargi [pozwu] o oddanie nieruchomości nie pokrywa się z żądaniem opróżnienia nieruchomości. Wyrok zasądający na oddanie nieruchomości orzeka o czymś innym, a nie o tym, co było przedmiotem sporu, jeśli powód zażądał zasądzenia pozwanego na opróżnienie nieruchomości.

orzeczenie SN z 15 listopada 1929 r., Rw. 212/29, RPEiS 1930/3, s. 656

Rozłożenie zapłaty na raty bez wniosku [strony pozwanej] stanowi niezgodne z przepisem art. 706 u.p.c. [art. 321 k.p.c.] wyrokowanie co do przedmiotu, co do którego nie zgłoszono żądania.

orzeczenie SN z 2 stycznia 1931 r., I C 2319/31, Zb.Urz. 1931, poz. 2

Jeżeli żądanie skargi [pozwu] opiewa na dolary, względnie ich równowartość w złotych, przysądzenie pretensji w złotych nie wychodzi poza ramy żądania skargi [pozwu].

orzeczenie SN z 31 października 1933 r., C.II.Rw. 2112/33, PPIA 1934, poz. 69, s. 100

Zastąpienie jednorazowego odszkodowania rentą dożywotnią nie stanowi niedopuszczalnej zmiany istoty żądań powodowych lub zabronionego rozstrzygnięcia sporu ponad żądanie powodowe, gdyż odszkodowanie w postaci renty dożywotniej jest mniej obciążające dla strony zobowiązanej do odszkodowania.

orzeczenie SN z 7 listopada 1933 r., C.I. 390/33, Wil.Prz.Praw. 1934/4, s. 127

Sąd nie może wyjść poza zasadę, na której się opiera żądanie pozwu.

orzeczenie SN z 9 października 1934 r., C.II. 1352/34, N.Pal. 1934/11, s. 493

Sąd nie jest władny z urzędu uzasadniać powództwa faktem rozwiązania umowy, jeżeli powód na tej zasadzie nie oparł powództwa.

Z uzasadnienia:

Przedmiotem rozpatrzenia sądu może być wyłącznie materiał procesowy, oparty na twierdzeniach przez strony przytoczonych (art. 206 § 1 l. 2 [187 § 1 pkt 2], 212, 225 [210 § 1], 227 [212], 231 § 1, 243 [278 § 1], 339 [316 § 1] i 342 [321 § 1] k.p.c.).

orzeczenie SN z 17 grudnia 1935 r., C.II. 1805/35, PPIA 1936/2, poz. 146, s. 221; Gł.Adw. 1936/9–10, s. 208; N.Pal. 1936/3, s. 140

! Wyrok zasądający powództwo na zasadzie faktycznej, na której powód ani w pozwie, ani w postępowaniu przed sądem pierwszej instancji nie opierał powództwa, zasądza ponad żądanie.

orzeczenie SN z 24 stycznia 1936 r., C.II. 1770/35, PPIA 1936/2, poz. 148, s. 224; PS 1936, poz. 566; Gł.Adw. 1936/7, s. 221; Bibl.Orz., k.p.c. dział XXIII, poz. 11

Oparcie wyroku na podstawie faktycznej niepowołanej przez powoda jest orzeczeniem ponad żądanie w rozumieniu art. 321 k.p.c.

Z uzasadnienia:

Artykuł 321 k.p.c., określając granice wyrokowania, wskazuje jednak także, że nie można wyrokować co do rzeczy, która nie była przedmiotem żądania, czyli zasądzić coś innego niż strona żądała. Żądanie powództwa określa więc nie tylko jego przedmiot, lecz również jego podstawa faktyczna. Zasądzenie sumy pieniężnej, która wprawdzie mieści się w granicach kwotowych powództwa, lecz z innej podstawy faktycznej, stanowi orzeczenie ponad żądanie.

wyrok SN z 18 marca 2005 r., II CK 556/04, OSNC 2006/2, poz. 38; BSN 2005/5, s. 10; R.Pr. 2006/2, s. 118; PiP 2005/10, s. 123 z glosą E. Łętowskiej

W wyroku nakazującym opróżnienie lokalu mieszkalnego przez osobę, która samowolnie go zajmuje, sąd nie orzeka co do lokalu socjalnego.

uchwała składu 7 sędziów SN z 20 maja 2005 r., III CZP 6/05, OSNC 2006/1, poz. 1; BSN 2005/5, s. 7; IC 2005/6, s. 16; Rej. 2005/6, s. 164; NPN 2005/3, s. 56; R.Pr. 2006/1, s. 99

Nie stanowi naruszenia art. 321 § 1 w związku z art. 13 § 2 k.p.c. ustalenie przez sąd wcześniejszej niż wskazana przez wnioskodawcę daty upływu terminu zasiedzenia.

postanowienie SN z 7 października 2005 r., IV CK 133/05, niepubl.

Wynikający z art. 321 § 1 k.p.c. zakaz orzekania ponad żądanie oznacza, że sąd nie może zasądzać czego innego od tego, czego żądał powód, więcej niż żądał powód, ani na innej podstawie faktycznej. Zakaz ten nie stanowi jednak przeszkody do dokonania przez sąd stosownej modyfikacji niejasno skonstruowanej konkluzji pozwu, jeśli modyfikacja taka jest zgodna z wolą powoda.

wyrok SN z 19 stycznia 2006 r., IV CK 376/05, niepubl.

Sąd jako organ egzekucyjny jest związany wnioskiem wierzyciela co do wskazanego sposobu egzekucji.

uchwała SN z 28 czerwca 2006 r., III CZP 23/06, OSNC 2007/1, poz. 11; OSP 2006/12, poz. 142; BSN 2006/6, s. 5; Wok. 2006/9, s. 9; Rej. 2006/7–8, s. 221; Wok. 2006/10, s. 7; R.Pr. 2007/1, s. 90; MoP 2007/14, s. 795; PPE 2007/4, s. 93 z glosą W. Kowalskiego; MoP 2007/17, s. 968 z glosą K. Knoppka; Pal. 2006/9–10, s. 282 z omówieniem Z. Strusa, *Przegląd orzecznictwa; Studia i Analizy Sądu Najwyższego* 2007, t. 1, s. 90 z omówieniem P. Grzegorzcyka, *Uwagi o egzekucji wyroku uwzględniającego roszczenie o złożenie oświadczenia w razie dokonanego naruszenia dobra osobistego*; MoP 2009/1, s. 14 z omówieniem K. Skubisz-Kępki, *Obowiązek publikacji orzeczeń sądowych w środkach społecznego przekazu*; PPE 2016/2, s. 27 z omówieniem M. Kierskiej i T. Marka, *Egzekucja sądowa roszczenia o usunięcie skutków naruszenia dóbr osobistych poprzez złożenie oświadczenia w odpowiedniej treści i formie*

Oparcie rozstrzygnięcia sądu na innej podstawie prawnej niż podstawa powołana przez powoda nie stanowi naruszenia art. 321 § 1 k.p.c.

wyrok SN z 12 stycznia 2007 r., IV CSK 286/06, niepubl.

Jeżeli powód domaga się zasądzenia określonej kwoty tytułem zwrotu pożyczki, art. 321 § 1 k.p.c. nie stoi na przeszkodzie uwzględnieniu powództwa na podstawie przepisów o nienależnym świadczeniu.

wyrok SN z 24 maja 2007 r., V CSK 25/07, OSNC-ZD 2008/B, poz. 32; BSN 2007/10, s. 14; Rej. 2007/12, s. 206; Pr.Bank. 2008/4, s. 22; EP 2009/11, s. 22 z glosą M. Rzewuskiej i M. Rzewuskiego

Nie dochodzi do naruszenia art. 321 § 1 k.p.c., gdy w umowie o roboty budowlane (art. 647 k.c.) przewidziano wynagrodzenie dla wykonawcy obejmujące także podatek od towarów i usług, a wynagrodzenie to mieści się w ogólnej sumie żądanej przez wykonawcę, jeżeli wykonawca ten domagał się w pozwie jedynie wynagrodzenia netto (bez podatku) i nie rozszerzał powództwa w toku postępowania.

wyrok SN z 27 czerwca 2007 r., II CSK 119/07, niepubl.

Związanie granicami żądania nie oznacza, że sąd jest bezwzględnie związany sformułowaniem zgłoszonego żądania. Jeżeli żądanie zostało sformułowane niewłaściwie, niewyraźnie lub nieprecyzyjnie, sąd może je zmodyfikować zgodnie z wolą powoda i w ramach podstawy faktycznej powództwa.

wyrok SN z 28 czerwca 2007 r., IV CSK 115/07, niepubl.

! Sąd nie jest związany wnioskiem, o którym mowa w art. 373 ustawy z dnia 28 listopada 2003 r. – Prawo upadłościowe i naprawcze (Dz.U. Nr 60, poz. 535 ze zm.).
postanowienie SN z 22 sierpnia 2007 r., III CSK 45/07, OSP 2009/3, poz. 34 z glosą F. Zedlera

Zasądzenie świadczenia pieniężnego w sumie nominalnej w sytuacji, gdy przedmiotem żądania pozwu jest zasądzenie świadczenia w zwaloryzowanej wysokości (art. 358¹ § 3 k.c.), a brak jest przesłanek do zwaloryzowania świadczenia, nie stanowi orzeczenia co do przedmiotu, który nie był objęty żądaniem (art. 321 § 1 k.p.c.).

uchwała SN z 2 kwietnia 2008 r., III CZP 23/08, OSNC 2009/6, poz. 77; BSN 2008/4, s. 6; IC 2008/5, s. 4; Rej. 2008/4, s. 175; Rej. 2008/5, s. 186; Rej. 2009/7–8, s. 174; Pal. 2008/5–6, s. 277 z omówieniem Z. Strusa, *Przegląd orzecznictwa*; Pr.Asek. 2009/3, s. 77 z omówieniem S. Repsa, *Przegląd orzecznictwa*

Przewidziane w art. 321 k.p.c. związanie sądu żądaniem, poza wyjątkiem zawartym w art. 477¹ k.p.c., ma w procesie charakter bezwzględny.

z uzasadnienia wyroku SN z 11 czerwca 2008 r., V CSK 33/08, OSNC-ZD 2009/B, poz. 51; BSN 2008/9, s. 8; NPN 2008/3, s. 131; MoP 2009/5, s. 281; ROiPPS 2011, poz. 12, s. 386 z omówieniem K. Królikowskiej, *Przegląd orzecznictwa*; ROiPPS 2012, poz. 4 z komentarzem A. Zbiegień-Turzańskiej

!!! W sprawie o usunięcie niezgodności między stanem prawnym nieruchomości ujawnionym w księdze wieczystej a rzeczywistym stanem prawnym sąd jest związany żądaniem pozwu.

uchwała SN z 28 sierpnia 2008 r., III CZP 76/08, OSNC 2009/7–8, poz. 113; OSP 2009/7–8, poz. 84 z glosą S. Rudnickiego; BSN 2008/8, s. 7; IC 2008/9, s. 9; Rej. 2008/9, s. 189; NPN 2008/3, s. 128; Rej. 2009/9, s. 197; Pal. 2008/11–12, s. 283 z omówieniem K. Weitz, *Związanie sądu granicami żądania w sprawie o usunięcie niezgodności między stanem prawnym nieruchomości ujawnionym w księdze wieczystej a rzeczywistym stanem prawnym*; Pal. 2009/7–8, s. 269 z omówieniem E. Stawickiej, *Czy w sprawie o usunięcie niezgodności między stanem prawnym ujawnionym w księdze wieczystej a rzeczywistym stanem prawnym (art. 10 § 1 u.k.w.h.) sąd jest związany żądaniem pozwu*

! W sprawie o nakazanie opublikowania sprostowania lub odpowiedzi (art. 39 ust. 1 ustawy z dnia 26 stycznia 1984 r. – Prawo prasowe, Dz.U. Nr 5, poz. 24 ze zm.) biernie legitymowany jest każdorazowy redaktor naczelny dziennika lub czasopisma.

Sąd nie może orzec o zasiedzeniu służebności na rzecz innej nieruchomości władnącej niż wskazana we wniosku.

postanowienie SN z 26 lutego 2020 r., II CSK 441/18, niepubl.

PIŚMIENICTWO

Amielińczyk Krzysztof, *Zasada skargowości i zakaz orzekania ponad żądanie w procesie rzymskim* (w:) *Księga Jubileuszowa 45-lecia Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Gdańskiego*, red. J. Stelina, A. Szmyt, GSP 2015/33, s. 33

Dąbrowski Łukasz Dawid, *Zastosowanie art. 321 k.p.c. w sprawach odwołań od decyzji Prezesa Urzędu Komunikacji Elektronicznej*, *Ius Novum* 2016/4, s. 157

Erciński Tadeusz, *Orzekanie ponad żądanie w sprawach o naprawienie szkody wyrządzonej czynem niedozwolonym (kilka uwag na tle art. 321 § 2 k.p.c.)* (w:) *Odpowiedzialność cywilna. Księga Pamiątkowa ku czci Profesora Adama Szpunara*, red. M. Pyziak-Szafnicka, Kraków 2004, s. 113

Filipek Katarzyna, *Zasada dyspozycyjności w polskim postępowaniu cywilnym po 1989 roku*, *SZN UMCS* 2008/17, s. 196

Flejszar Radosław, *Ograniczenia zasady dyspozycyjności w sprawach z zakresu prawa pracy*, *SZPPiPS* 2012, s. 44

Flejszar Radosław, *Zasada dyspozycyjności – uwagi prawnoporównawcze* (w:) *Postępowanie cywilne w dobie przemian*, red. I. Gil, Warszawa 2017, s. 29

Flejszar Radosław, *Zasada dyspozycyjności w postępowaniu nieprocesowym* (w:) *Honeste procedere. Księga jubileuszowa dedykowana Profesorowi Kazimierzowi Lubińskiemu*, red. A. Laskowska-Hulisz, J. May, M. Mrówczyński, Warszawa 2017, s. 138

Jodłowski Jerzy, *Z zagadnień polskiego procesu cywilnego (Nowe drogi polskiego procesu cywilnego. Zasada dyspozycyjności w polskim procesie cywilnym)*, Warszawa 1961

Koczur Sebastian, *Granice dopuszczalności modyfikacji roszczenia pracownika przez sąd pracy*, *MoP* 2013/8, s. 399

Kraczek Jacek, *Zakres związania sądu żądaniem wniosku o ubezwłasnowolnienie*, *Pal.* 2016/5, s. 69

Laskowska-Hulisz Agnieszka, *Ne eat iudex ultra petita partium od prawa rzymskiego do czasów współczesnych. Uwagi na tle polskiego procesu cywilnego*, *ZN KUL* 2017/3, s. 407

Laskowska-Hulisz Agnieszka, *Zakres orzekania sądu pierwszej instancji w procesie cywilnym*, Warszawa 2018

Lewandowski Marek, *Zasada dyspozycyjności w procesie cywilnym w sprawach gospodarczych*, *Acta UNC* 1996/35, s. 41

Malczyk-Herdzina Małgorzata, *Orzekanie bez żądania w postępowaniu odrębnym w sprawach z zakresu prawa pracy*, *SZPPiPS*, red. A. Świątkowski, Kraków 2008, s. 25

Markiewicz Krystian, *Czy sąd jest związany wnioskiem co do zakresu (rodzaju) ubezwłasnowolnienia?*, *PPC* 2014/2, s. 263

- Misztal-Konecka Joanna, *Zakaz wyrokowania ponad żądanie strony (ne eat iudex ultra petita partium) – rzymskie tradycje i współczesne regulacje polskiego procesowego prawa cywilnego*, ZP UKSW 2012/12.4, s. 41
- Niewodniczański Jan, *O wyrokach sądowych, zapadających bez powództwa cywilnego, połączonych z interesem rządu, skarbu i instytucji społecznych*, GSW 1920/36, s. 283; GSW 1920/38, s. 298, do art. 321 i 506
- Osowy Piotr, *Reguła przedmiotu orzekania, jako trwała instytucja prawa procesowego cywilnego (wybrane zagadnienia) (w:) Ars in vita. Ars in iure. Księga jubileuszowa dedykowana Profesorowi Januszowi Jankowskiemu*, red. A. Barańska, S. Cieślak, Warszawa 2018, s. 119
- Piasecki Kazimierz, *Orzekanie ponad żądanie w procesie cywilnym*, Warszawa 1975
- Rafacz-Krzyżanowska Maria, *Problem zasądzenia ponad żądanie*, Pal. 1966/6, s. 23
- Rowiński Tadeusz, *Wyrokowanie z urzędu w sprawach ze stosunków rodzinnych w polskim procesie cywilnym*, Pal. 1956/11, s. 10
- Stawicka Ewa, *Czy w sprawie o usunięcie niezgodności między stanem prawnym ujawnionym w księdze wieczystej a rzeczywistym stanem prawnym (art. 10 § 1 u.k.w.h.) sąd jest związany żądaniem pozwu?*, Pal. 2009/7–8, s. 269
- Struzik Andrzej, *Da mihi factum dabo tibi ius (w:) Aurea praxis, aurea theoria. Księga pamiątkowa ku czci Profesora Tadeusza Erecińskiego*, red. J. Gudowski, K. Weitz, Warszawa 2011, t. 1, s. 599
- Szczurek Zbigniew, *Zasada dyspozycyjności w sądowym postępowaniu egzekucyjnym*, GSP 2010/24, s. 55
- Wach Andrzej, *Wyrokowanie z urzędu w sprawach o unieważnienie małżeństwa*, NP 1991/4–6, s. 17
- Waldziński Cezary Paweł, *Sprostowanie orzeczenia w postępowaniu cywilnym – uwagi de lege lata*, MoP 2020/2, s. 76
- Weitz Karol, *Skutki naruszenia art. 321 § 1 k.p.c. (w:) Proces cywilny. Nauka-kodyfikacja-praktyka. Księga jubileuszowa dedykowana Profesorowi Feliksowi Zedlerowi*, red. P. Grzegorzcyk, K. Knoppek, M. Walasik, Warszawa 2012, s. 349
- Weitz Karol, *Związanie sądu granicami żądania w procesie cywilnym (w:) Aurea praxis, aurea theoria. Księga pamiątkowa ku czci Profesora Tadeusza Erecińskiego*, red. J. Gudowski, K. Weitz, Warszawa 2011, t. 1, s. 679
- Weitz Karol, *Związanie sądu granicami żądania w sprawie o usunięcie niezgodności między stanem prawnym nieruchomości ujawnionym w księdze wieczystej a rzeczywistym stanem prawnym*, Pal. 2008/11–12, s. 283
- Wolak Grzegorz, *Zakres związania sądu żądaniem wniosku w sprawie o stwierdzenie nabycia własności przez zasiedzenie*, KPN 2017/3, s. 101
- Zieliński Adam, *Postępowanie sądowe w sprawach o roszczenia pracowników w świetle zasady rozporządzalności*, Pal. 1967/5, s. 39

Tom III zawiera orzecznictwo Sądu Najwyższego z lat 1918–2020 oraz piśmiennictwo z lat 1830–2020, dotyczące art. 316–505³⁹ Kodeksu postępowania cywilnego lub zachowujące ścisły związek z jego przepisami.

Na publikację składa się część bogatych zbiorów bibliograficznych autora, obejmujących prawie 100 000 pozycji. Liczy ona ok. 15 000 orzeczeń przypisanych do poszczególnych artykułów Kodeksu oraz tyleż pozycji piśmiennictwa. W zbiorze umieszczono wszystkie orzeczenia opublikowane – ze wskazaniem opracowanych do nich glos, notek, omówień lub komentarzy – niepublikowane natomiast tylko te, które autor uznał za ważne, istotne lub z innych powodów warte upowszechnienia.

Czytelnik zmagający się z jakimś problemem prawnym lub odczuwający niedostatek wiedzy może sięgnąć do wykazów orzecznictwa i piśmiennictwa umieszczonych pod określonym artykułem Kodeksu postępowania cywilnego – znajdzie tam z łatwością wszystkie orzeczenia dotyczące tego artykułu lub kwestii prawnej w tym artykule unormowanej. Znaczenie poszczególnych orzeczeń zostało zaznaczone przez autora stosownymi piktogramami.

Dzieło – będące owocem ponad 40-letniej bibliograficznej działalności autora – zostało sporządzone z nadzwyczajną, niespotykaną już dzisiaj skrupulatnością i rzetelnością.

Stanowi kontynuację cyklu „GUDI-LEX”, rozpoczętego w 2018 r. zbiorem orzecznictwa i piśmiennictwa do Kodeksu cywilnego (4 tomy, 5 woluminów). Jest także zapowiedzią wydania podobnej publikacji dotyczącej Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego.

Jacek Gudowski – sędzia Sądu Najwyższego, od 30 lat orzekający w Izbie Cywilnej; do 2015 r. członek Komisji Kodyfikacyjnej Prawa Cywilnego; autor wielu cenionych na rynku publikacji z dziedziny prawa cywilnego oraz ustroju sądów – komentarzy, opracowań systemowych, artykułów i przeglądów orzecznictwa. Zgromadził bogaty zbiór zapisów bibliograficznych dotyczących prawa cywilnego, obejmujących XIX, XX i XXI wiek. W 2017 r. udzielił Krzysztofowi Sobczakowi obszernego wywiadu, który ukazał się w książce *Państwo prawa to niezależne sądy* (Warszawa 2018).

ZAMÓWIENIA:

INFOLINIA 801 04 45 45
ZAMOWIENIA@WOLTERSKLUWER.PL
WWW.PROFINFO.PL

ISBN 978-83-8187-752-7

